

Foto: Martine Hoving

Jaarverslag

de Natuur en Milieufederaties

2024

de natuur en
milieufederaties

Inhoudsopgave

Facts & figures 2024	3
----------------------	---

Voorwoord	4
-----------	---

1 De activiteiten van de Natuur en Milieufederaties in 2024

Hoe werken we?	6
----------------	---

Waar werken we aan?	7
---------------------	---

1.1 Samen werken aan energietransitie en klimaatadaptatie	7
---	---

1.2 Herstel biodiversiteit	15
----------------------------	----

1.3 Circulaire samenleving	20
----------------------------	----

1.4 Communicatie	23
------------------	----

1.5 Activiteiten van de koepel en directeur-bestuurder	24
--	----

1.6 Activiteiten van de raad van toezicht	29
---	----

1.7 Toekomstparagraaf	30
-----------------------	----

1.8 Begroting 2025	32
--------------------	----

2 Algemene informatie over de organisatie

2.1 Doelen en profiel van de stichting de Natuur en Milieufederaties	33
--	----

2.2 Vertaling van de doelstelling in visie, beleid en strategie	33
---	----

2.3 Meerjarenbeleidsplan	34
--------------------------	----

2.4 Structuur van de stichting de Natuur en Milieufederaties	35
--	----

2.5 Integriteitsbeleid	36
------------------------	----

2.6 MVO-beleid	38
----------------	----

2.7 Risicoparagraaf	39
---------------------	----

3 De financiële positie van de stichting

3.1 Staat van Baten en Lasten	41
-------------------------------	----

3.2 Balans en beleid ten aanzien van reserves	42
---	----

Bijlagen	43
----------	----

1 Integriteitsverklaring directeur-bestuurder en raad van toezichtleden van de stichting de Natuur en Milieufederaties	43
--	----

2 Samenstelling raad van toezicht en rooster van aftreden	45
---	----

3 Hoofd- en nevenfuncties directeur-bestuurder en raad van toezicht	46
---	----

4 Jaarrekening 2024

4.1 Balans per 31 december 2024	48
---------------------------------	----

4.2 Staat van baten en lasten over 2024	49
---	----

4.3 Kasstroomoverzicht 2024	50
-----------------------------	----

4.4 Grondslagen van waardering en resultaatbepaling	51
---	----

4.5 Toelichting op de balans per 31 december 2024	52
---	----

4.6 Toelichting op de staat van baten en lasten over 2024	55
---	----

4.7 Verantwoording WNT en Regeling beloning directeuren van goede doelenorganisaties	58
--	----

4.8 Specificatie en verdeling kosten naar bestemming	62
--	----

5 Overige gegevens

5.1 Vaststelling en goedkeuring jaarrekening	66
--	----

5.2 Statutaire bepaling resultaatbestemming	66
---	----

5.3 Resultaatbestemming	66
-------------------------	----

5.4 Gebeurtenissen na balansdatum	66
-----------------------------------	----

5.5 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	67
---	----

Impact van

de Natuur en Milieufederaties

Bereik

1.314

aangesloten
lokale groepen en
organisaties

Versterken maatschappelijk middenveld

24.104

adviezen¹
gegeven aan
burgers en lokale
organisaties

Verduurzamen bedrijven

3.762

bedrijven advies
gegeven
over duurzame
bedrijfsvoering

Verduurzamen overheidsbeleid

247

zienswijzen
ingediend

48.401

bezoekers
aan de 1.843
georganiseerde
activiteiten

141

netwerken
opgezet

308

bedrijven
helpen
verduurzamen

Bij **1.005**

beleidsont-
wikkeltrajecten
betrokken

802.800

mensen
online bereikt en
1.946 keer in de media

1.887

maatschappelijke
initiatieven
ondersteund

1.497

bedrijven
toegang gegeven tot
kennisuitwisseling
over duurzaamheid

143

concrete plannen
voor beleidsuitvoering
ontwikkeld

¹ In 2023 lag dit aantal een stuk hoger. Dat heeft te maken met het Drents Energieloket, dat in 2023 bijna 48.000 adviezen verstrekte. Wegens het succes is de loketfunctie bij de Natuur en Milieufederatie Drenthe uit zijn jasje gegroeid en neemt de provincie Drenthe de uitvoering over. 2024 was een overgangsjaar.

Voorwoord

2024 was een jaar van groeiende turbulentie in de wereld en daarmee een jaar van gemengde gevoelens. Gelukkig was het ook een jaar vol positieve activiteiten die we met onverminderde kracht hebben kunnen inzetten, voortzetten of opstarten. Zo hebben we dankzij een bijdrage van het Cultuurfonds extra aandacht kunnen besteden aan de 20ste editie van de 'Nacht van de Nacht' en hebben we het nieuwe donkerteproject 'Minder Licht, Meer Zien' ontwikkeld, waarmee we dankzij de deelnemers van de Nationale Postcode Loterij in 2025 gaan starten. Met dit project gaan we Nederland op een aantal plekken donkerder maken, zodat we de natuur helpen herstellen en straks op meer plekken de sterren weer kunnen zien. De niet aflatende steun van de Postcode Loterij in de vorm van een meerjarig partnerschap is en blijft enorm belangrijk voor de voortzetting van ons werk.

We bouwden in 2024 stevig door aan ons ondersteunende werk voor groene boeren in de landbouwtransitie. Mede dankzij een bijdrage van het Gieskes-Strijbis Fonds zijn we het project 'Netwerken Groene Boeren' gestart, waarin we groene boeren helpen lokaal beter in positie te komen bij gebiedsprocessen en decentraal beleid. Daarnaast gaan we door met ons project 'Boer&Buur met Natuur', waar steeds meer enthousiaste boeren en burens aan deelnemen. We werkten stevig door aan de energietransitie. Op veel plekken hebben we echt het verschil gemaakt in het overeind houden van de klimaatdoelen op land, door actief raden en staten de juiste informatie te geven over lokale klimaatdoelen. Daarnaast blijven we ons inzetten om lokale initiatieven zelf regie te geven over hun eigen leefomgeving. Zo zijn ruim vijftig buurtinitiatieven door ons lokaal begeleid in het nemen van isolatiemaatregelen om los te komen van het gas. We organiseerden webinars en lanceerden tools om initiatieven te helpen natuurinclusief te isoleren én

startten met het opschalen van mooie bewonersinitiatieven zoals 'Warm door water', waar elke bewoner in de buurt van een sloot aan mee kan doen. Ook hebben we in 2024 weer 130 Energieboswachters opgeleid die bestaande en nieuwe energieprojecten overal in het land mooier en biodiverser maken. En we hebben weer in acht provincies circulaire initiatieven blij kunnen maken met de 'Kringlogo-prijs'. Kortom: meer dan genoeg om trots op te zijn, om dankbaar voor te zijn en om op voort te bouwen in 2025. We hebben daarmee in 2024 het maximale uit de ons beschikbare middelen gehaald en zijn daarbij binnen de ons gestelde financiële kaders met gezonde reserves gebleven.

Tegelijk zijn er grote zorgen. Over de toenemende instabiliteit en onveiligheid in de wereld. Over stilstaand beleid in eigen land. Over het (wereldwijd) terugdraaien van wezenlijk klimaat- en natuurbeleid, waardoor problemen maar niet tot een oplossing komen. Veel Nederlanders hebben bij de afgelopen verkiezingen een sterke wens voor politieke verandering uitgesproken. Maar wij geloven niet dat Nederlanders stilstand willen, wij zijn ervan overtuigd dat ze juist beter beleid willen: beleid dat ook bijdraagt aan hun eigen gezonde leefomgeving. Desondanks zien we helaas dat de overheid zich verder terugtrekt. En dat grote maatschappelijke opgaven niet door de overheid worden aangepakt.

Dit werkt ook door in het natuur- en klimaatbeleid. Landbouw- en energietrajecten zijn stil komen te liggen of boeken veel te weinig voortgang. Uiteindelijk vormt dat een gevaar voor onze gezonde leefomgeving, voor onze toegang tot schoon drinkwater en onze toegang tot een gezond, gifvrij leefmilieu. Om nog maar te zwijgen van de onvoorstelbare rekening die we door het terugdraaien van klimaatmaatregelen doorschuiven naar onze kinderen en kleinkinderen. Terwijl elke 0,1 procentgraad opwarming die we wél kunnen voorkomen, voor minder extreem weer, minder slachtoffers en méér leefbaar gebied op de aarde zou zorgen. Dit heeft natuurlijk ook impact op ons werk.

In 2024 zagen we bovendien een sterk toenemende druk op het maatschappelijk middenveld. De moties vlogen ons om de oren: van het inperken van het recht op demonstreren en een verbod op de rechtsgang tot de wet op 'ondermijning'. De meerstemmigheid waar we in ons land al eeuwen om bekendstaan, dreigt hiermee drastisch gekortwiek te worden. En dat terwijl een sterk maatschappelijk middenveld en sterke burgerorganisaties juist noodzakelijk zijn voor een weerbare democratie en voor beter beleid.

Dit alles maakt ons echter niet moedeloos, maar juist nog meer overtuigd van het nut van ons werk. De situatie biedt ook kansen. Kansen voor de natuur- en klimaatbeweging om veel beter samen te werken. Kansen voor de 12 provinciale Natuur- en Milieufederaties om de krachten te bundelen en daar stevige stappen in te zetten. En kansen voor de samenleving om zelf zeggenschap te krijgen over de eigen leefomgeving. Juist nu de overheid het vaker laat afweten, neemt het aantal lokale initiatieven toe en wordt de beweging van onderop steeds sterker. De Natuur en Milieufederaties zijn in staat om mensen in heel Nederland te steunen om het heft in eigen handen te nemen. Met zelfredzaamheid en regie op eigen energie, eigen natuur en de eigen leefomgeving als kern. De Natuur en Milieufederaties steunen bewoners met tools om milieuschandalen effectief te lijf te gaan. Zo laten we samen heel concreet en in de praktijk zien, dat het wél kan.

We willen allemaal leven in een gezonde, fijne leefomgeving en er liggen op dit gebied nog zo veel mogelijkheden. Er kan nog zoveel meer! Daar blijven we ons met enthousiasme – en samen met al die lokale initiatieven – krachtig voor inzetten.

Annie van de Pas

Directeur-bestuurder

“Dankzij de deelnemers van de Postcode Loterij kunnen wij de Natuur en Milieufederaties ondersteunen met flexibele, lange termijn financiering. Zij spelen een sleutelrol in het versnellen van de duurzame transitie – van het beschermen van biodiversiteit tot het stimuleren van een circulaire economie. Door hen de ruimte te geven om in te spelen op wat lokaal nodig is, dragen we samen bij aan een groenere en leefbare toekomst voor iedereen.”

Jonne Arnoldussen

Managing Director, Nationale Postcode Loterij

1. De activiteiten van de Natuur en Milieufederaties in 2024

Hoe werken we?

De Natuur en Milieufederaties (NMF) werken aan natuurrijke en klimaatbestendige provincies. Provincies waar huidige en toekomstige bewoners van een gezonde en schone leefomgeving kunnen genieten. We geven een krachtige stem aan de kwetsbare waarden van natuur en klimaat. Samen met bewoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheden werken we aan oplossingen. Als netwerkorganisatie verbinden, stimuleren en ondersteunen we tienduizenden burgers, meer dan duizend lokale organisaties, overheden en bedrijven om samen te werken aan een duurzaam en natuurinclusief Nederland.

1 Tussen de staat en de straat

Wij staan dicht bij de lokale omgeving en zien in de praktijk welk beleid wel en niet werkt. We bouwen bruggen tussen de decentrale en landelijke overheid als dat kan en agenderen en jagen gericht aan waar nodig. We brengen lokale signalen in beeld bij overheden en helpen overheden de lokale omgeving te betrekken bij transitie.

2 We doen het samen

We werken elke dag samen met inwoners, met maatschappelijke organisaties, bedrijven en met overheden. We staan midden in de maatschappij en zijn gericht op het maatschappelijke belang. Samen komen we verder, is onze stellige overtuiging. We betrekken zoveel mogelijk mensen bij de transitie naar een duurzame samenleving en kijken daarbij verder dan onze eigen achterban.

3 Het kan wel

Daar waar oplossingen uitblijven en praten ons niet verder brengt, komen wij met innovatieve oplossingen of ontwikkelen we onze eigen projecten. We laten op positieve wijze en op de voor ons kenmerkende manier – samen met anderen en midden in de samenleving – zien hoe het ook kan. Daarmee halen we concrete resultaten en brengen we transitie op andere wijze dichterbij.

Impact

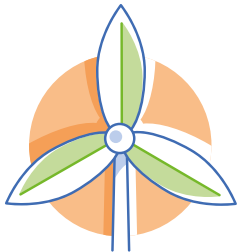
Om de impact van onze activiteiten te meten, voeren we jaarlijks een onderzoek uit. In dit onderzoek wordt gekeken naar de meetbare resultaten en effecten (kwantitatief en kwalitatief) van onze activiteiten in het afgelopen jaar. Door de aard van het werk en de complexe netwerk omgeving zijn successen afhankelijk van veel factoren. Het impactonderzoek focust daarom op de directe effecten en resultaten van de activiteiten. Ons [impactrapport van 2024](#) is te vinden op onze website.

Waar werken we aan?

1.1 Samen werken aan energietransitie en klimaatadaptatie

In het programma Klimaat & Energie werken we aan het tijdig behalen van de Nederlandse klimaatdoelen met oog voor mens en natuur. Daarom zetten we voor de energietransitie in op versnelling, lokaal draagvlak én natuurinclusiviteit.

In 2024 vertraagde de groei van duurzame energieprojecten, terwijl de behoefte aan elektriciteit bleef toenemen. We zien uitdagingen rondom ruimtegebrek en netcongestie toenemen. In het

programma Klimaat & Energie zetten we ons daarom in voor een duurzaam energiesysteem, waarbij de energietransitie niet alleen versnelling vraagt, maar ook slimme aanpassingen aan een veranderende realiteit. In 2024 vergrootten we onze focus op het belang van regionale netwerken en oplossingen, waarbij duurzame energieopwek en energiebesparing hand in hand gaan.

Energiebesparing wordt steeds belangrijker, nu het energienet tegen zijn grenzen aanzit. De Natuur en Milieufederaties brengen mensen, ideeën en initiatieven samen om deze uitdaging aan te pakken. We werken met provincies, gemeenten en inwoners aan een energietransitie die niet alleen noodzakelijk is, maar ook gedragen wordt door de maatschappij en bijdraagt aan de natuur en gezonde leefomgeving. In elke regio bieden we maatwerk, ondersteunen we bewoners en vrijwilligersinitiatieven en helpen we lokale overheden met het invoeren en opvolgen van natuurinclusieve maatregelen. Tegelijkertijd brengen we waardevolle inzichten uit de praktijk terug naar de landelijke beleidsmakers, zodat plannen beter aansluiten op de realiteit en kansen in de regio's.

Naast deze inzet op het behalen van de Nederlandse klimaatdoelen, bereiden we onze

samenleving en natuur ook beter voor op de gevolgen van klimaatverandering door klimaatadaptatie.

Nationaal Programma Regionale Energie-strategie: natuurinclusief beleid voor zon- en windparken en Loket Energie & Natuur

In 2024 vond de aftrap plaats van het project 'Natuurinclusief Beleid voor Wind- en Zonneparken op land'. Voor dit project gaan alle federaties in gesprek met de beleidsmakers uit hun regio om natuurinclusieve maatregelen beter te borgen in beleid en vergunningen. Er vonden 3 project-startup-workshops plaats met NMF-medewerkers: in Noord-, in Midden- en in Zuid-Nederland. Daarnaast is een vergelijkbare kick-off georganiseerd met de RES-coördinatoren. Inmiddels heeft in bijna alle provincies al minstens één bijeenkomst met lokale beleidsmakers plaatsgevonden. We zien een actief netwerk ontstaan waarin gemeentes de Natuur en Milieufederaties benaderen en elkaar inspireren met concrete praktijkvoorbeelden. Om het bereik van onze kennis te vergroten, schreven we 5 kennisbladen en maakten we een informatieve video over de kansen en mogelijkheden van natuurinclusieve maatregelen binnen de energietransitie. We publiceerden dit op ons [Loket Natuur & Energie](#), dat we in 2024 hebben aangevuld en bemenst om hulpvragen te behandelen van lokale overheden en initiatieven. Ook brachten we ze in contact met Energieboswachters uit de regio. Daarnaast brengen we onze expertise in bij landelijke beleidstrajecten en verdiepen we de kennis over natuurinclusief ontwerpen.

Participatiecoalitie: Aardgasvrije Wijken en Regionale Energiestrategieën (RES)

Met 4 andere maatschappelijke organisaties vormen wij de [Participatiecoalitie](#), een breed ondersteuningsprogramma voor het succesvol uitvoeren van het Klimaatakkoord. Na de nieuwe aanpak en intensivering rondom het onderdeel Aardgasvrije Wijken in 2024 zien we een enorme toename in ondersteuning van bewonersinitiatieven om tot concrete verduurzamingsmaatregelen te komen. Op basis van de geleerde lessen van 2023 hebben de federaties hun aanpak versterkt en daarmee hun bereik vergroot. Tegelijkertijd wordt er steeds meer naar integrale oplossingen gekeken, zoals isoleren met circulaire materialen en worden innovaties binnen de warmtetransitie, zoals aquathermie verkend.

Bij het andere programmaonderdeel, de Regionale Energiestrategieën, wordt ook steeds meer ingezet op integrale oplossingen. Zo worden met pilotprojecten kansen benut die ontstaan bij verzwaring van het laagspanningsnet, is een methode ontwikkeld voor het doen van een bewonersschouw

met als doel natuurinclusieve maatregelen van bestaande energieparks te versterken. En werden er kennisavonden georganiseerd rondom batterijen en de goede inpassing van lokale energiesystemen in de omgeving. Tevens belangrijk binnen dit programma is de kennisdeling, die plaatsvindt in masterclasses en in verschillende presentaties en workshops die we regionaal en landelijk verzorgden over natuurinclusief en participatief ontwerp van wind- en zonneparken. Zo verzorgden we een [sessie](#) bij het NP RES Congres en organiseerden we in samenwerking met Collectief Natuurinclusief een [inspiratiebijeenkomst](#).

Tot slot zien we een blijvende grote interesse in de training Energieboswachter. In 2024 zijn nog eens ruim 130 lokale burgerexperts opgeleid om projectplannen voor wind- en zonneparken op ecologische kwaliteit te beoordelen en kansen voor verbetering te signaleren. Inmiddels kent Nederland ruim 300 Energieboswachters. In 2025 gaan we het netwerk van opgeleide Energieboswachters verder versterken, om de impact van hun toepasbare kennis te vergroten.

Foto: Kees Beekmans/VRBLD

Energietuinen

Het belangrijkste doel van het project Energietuinen was dat er minimaal 2 pilotprojecten gerealiseerd werden. Met de opening van de Energietuin Assen is dat doel in 2024 gehaald. Rondom de opening organiseerden we de 'Expeditie Energietuinen' waarbij honderden belangstellenden aanwezig waren. De realisatie van de Energietuinen laat zien hoe energieopwek, biodiversiteit, educatie en recreatie succesvol kunnen worden gecombineerd. Zeker met de huidige uitdagingen rondom ruimtegebrek en andere knelpunten in het energiesysteem, hebben we met de Energietuinen een prachtige en concrete oplossing om verder te komen in de energietransitie. Daarom zullen we de Energietuinen in 2025 met hernieuwde doelstellingen verder brengen.

Natuurkracht en NL2120

De samenwerking voor Natuurkracht ontstond na de overstromingen in het Geuldal. Samen met het Wereldnatuurfonds, Ark, LandschappenNL en Natuurmonumenten zijn we op basis van de kracht van vrijwilligers aan de slag gegaan om met natuurlijke oplossingen op diverse plekken in het Geuldal nieuwe overstromingen te voorkomen. Het inzetten van natuur als bondgenoot is enorm kansrijk. In datzelfde kader is in 2024 gewerkt aan de opstart van het groeifondsproject NL2120. Daarin richten de Natuur en Milieufederaties zich op een groot pilotproject in het Friese veenweidegebied, waar verdienmodellen voor boeren en adaptatie hand in hand gaan. Daarnaast investeren we in de ontwikkeling van een opleiding en het netwerk voor Klimaatambassadeurs: burgerexperts op het gebied van natuurlijke oplossingen voor klimaatadaptatie.

Een feestelijke opening van Energietuin Assen-Zuid: de 2^e en grootste Energietuin van Nederland opende in het najaar zijn deuren voor bezoekers.

Landelijke projecten binnen het programma Klimaat & Energie

NB. de genoemde budgetten zijn de budgetten zoals die beschikbaar waren aan het begin van het jaar.
In de jaarrekening staan de daadwerkelijk bestede bedragen.

Programma

Klimaat & Energie

Looptijd

Doorlopend programma

Budget 2024

€ 108.500

Doel

Positionering, lobby en kennisdeling op het thema Klimaat & Energie.

Federaties

Alle federaties.

Mijlpalen 2024

1. Start van het project [Natuurinclusief beleid voor wind- en zonneparken](#) op land.
2. Opening van de [Energietuin Assen-Zuid](#).
3. Meer dan 1000 maatregelen rondom het aardgasvrij maken van woningen en verschillende succesvolle pilots binnen de [Participatiecoalitie](#).

Aandachtspunten 2024

1. Vertraging Kwaliteitsbudget biodiversiteit bij energieprojecten.
2. Uitstel ondertekenen Convenant natuurinclusieve energietransitie wind en hoogspanning op land.
3. Verwachte windnormen en lege projectenpijplijn wind en zon op land leiden tot stilstand en toekomstige stroomtekorten.

Project

Energietuinen

Looptijd

Januari 2019 - december 2024

Budget 2024

€ 485.000

Doel

Ontwerpen en realiseren van minimaal twee Energietuinen en een toolkit voor toekomstige Energietuinen, ondersteunen burgerbeweging, uitwerken van een educatief programma, parkmeubilair en kunst.

Federaties

Groningen, Drenthe, Overijssel, Gelderland, Utrecht, Limburg

Mijlpalen 2024

1. Opening van de tweede Nederlandse [Energietuin in Assen](#), inclusief educatieve route.
2. Organisatie van een goed bezocht [Symposium Expeditie Energietuinen](#), waar ook een bod is gedaan aan de minister van Klimaat en Groene Groei.
3. [De toolkit Energietuinen](#) is afgerond.
4. Realisatie van een kunstwerk in Energietuin Griendtsveen.
5. Voorbereidingen voor een vervolgproject.

Aandachtspunten 2024

1. [Energietuin Noordmanshoek in Wijhe](#) afgeblazen door koersverandering gemeente Olst-Wijhe.
2. Energietuin Mastwijk gestagneerd vanwege businesscase.
3. Plaatsing kunstwerk Energietuin Assen onzeker.

Project

Participatiecoalitie RES

(Regionale Energiestrategieën)

Looptijd

Januari 2024 – december 2024

Budget 2024

€ 599.600

Doel

Versterken van Lokaal Eigendom, natuurinclusiviteit en participatie binnen de RES-gebieden.

Federaties

Alle federaties.

Mijlpalen 2024

1. Er zijn 131 nieuwe [Energieboswachters](#) opgeleid.
2. 34 natuurinclusieve Masterclasses en Kennissessies georganiseerd.
3. Energieloket Natuurinclusief Groningen (ENIG) en het schouwen van energieparks in Drenthe zijn voorbeelden van impactvolle projecten.

Aandachtspunten 2024

1. Natuurwaarden te veel achteraf meegenomen in beleid.
2. Natuurinclusiviteit door gebrek financieringsmogelijkheden onvoldoende steun bij overheden.

Project

Loket Energie & Natuur (LENI)

Looptijd

Oktober 2022 - April 2025

Budget 2024

€ 25.000

Doel

Bevorderen van natuurinclusieve ontwikkeling van wind- en zonneparken door kennisopbouw en -overdracht.

Federaties

Alle federaties.

Mijlpalen 2024

1. Totstandkoming van het Kwaliteitsbudget voor versterking ecologie en landschap bij wind- en zonneparken.
2. 5 Kennisbladen gerealiseerd.
3. Inspiratiesessie in samenwerking met Collectief Natuurinclusief.

Aandachtspunten 2024

1. Kennisopbouw over verdienmodellen, landaankoop en grondvergoedingen blijft achter.

Foto: Jack Tilmanns

In Energietuin 't Veen (Noord-Limburg) konden ook in 2024 kinderen op pad gaan met de smartphoneroute.

Project

Natuurkracht

Looptijd

2022 - 2025

Budget 2024

Onderdeel van budget NL2120

Doel

Nederlanders stimuleren zich in te zetten voor natuurlijke oplossingen voor hoogwateroverlast.

Federaties

Groningen, Overijssel, Noord-Holland, Zuid-Holland, Zeeland, Limburg

Mijlpalen 2024

1. Afronding Natuurkracht als zelfstandig project en voortzetting klimaatambassadeurs onder de vlag van project NL2120.
2. Excursie waarbij lobbyisten van de Groene11 het belang van natuurlijke oplossingen bij hoogwaterproblematiek zelf ervaren.
3. Adviesdocument bewegingsopbouw gerealiseerd.

Aandachtspunten 2024

1. Online sessies voor vrijwilligers nog niet gerealiseerd (gebeurt in 2025 alsnog).

Tijdens Expeditie Energietuinen kregen deelnemers een blik achter de schermen bij 5 jaar pionieren en bezochten ze de net geopende Energietuin Assen-Zuid.

Project

Participatiecoalitie: opschaling Aardgasvrije wijken (AGV)

Looptijd

Januari 2024 - december 2024

Budget 2024

€ 1.303.163

Doel

Buurtinitiatieven begeleiden om te komen tot middelgrote duurzaamheidsmaatregelen aan huizen.

Federaties

Alle federaties.

Mijlpalen 2024

1. Meer dan 1.000 middelgrote duurzaamheidsmaatregelen genomen en 50 initiatieven begeleid [op weg naar aardgasvrije wijken](#).
2. 2.550 bezoekers aan buurtbijeenkomsten.
3. 131 groene daken gerealiseerd.
4. Er is een [handreiking natuurinclusief isoleren](#) ontwikkeld.

Aandachtspunten 2024

1. Door onduidelijkheid rondom de *Nij Begun*-regeling in Groningen bleven veel buurtinitiatieven in de wachtstand.
2. Spouwmuurisolatiemaatregelen lagen stil vanwege onduidelijke wetgeving, gebrek aan ecologen en handelingsperspectief.
3. Onzeker vooruitzicht vervolfinanciering Participatiecoalitie.

Project

Natuurinclusief beleid voor zon- en windparken

Looptijd

maart 2024 - december 2025

Budget 2024

€ 152.500

Doel

Lokale overheden stimuleren om natuurinclusieve maatregelen voor wind en zon op land te borgen in beleid en vergunningen.

Federaties

Alle federaties.

Mijlpalen 2024

1. Goed bezochte projectstartup-workshops in Noord-, Midden- en Zuid-Nederland.
2. Eerste ronde workshops met lokale beleidsambtenaren gerealiseerd.
3. Kennisserie van [Droom naar Daad](#) gepubliceerd.

Aandachtspunten 2024

1. Workshops met lokale beleidsambtenaren blijven maatwerk door verschillen tussen RES regio's.
2. In sommige provincies een lege pijplijn voor nieuwe energieprojecten.

Project

Natuurinclusieve Energie-transitie Wind en Hoogspanning op land (NIEWHOL)

Looptijd

Oktober 2023 - november 2024

Budget 2024

€ 106.120

Doel

Onderzoek naar kosten en verantwoordelijkheden in investeringen om dierpapulaties te versterken ter compensatie van windenergieprojecten.

Federaties

Alle federaties.

Mijlpalen 2024

1. Eindrapport van onderzoeksbureau Rebel op basis van werkbijeenkomsten met de stakeholders.

Aandachtspunten 2024

1. Onnodig lang traject door lagere betrokkenheid van cruciale stakeholders.
2. Het proces richting bestuurlijke afspraken en een convenant stagneert.

Foto: Leonie Franken

Energietuin 't Veen in Griendtsveen.

Project

NL2120

(Veenweide en Klimaatambassadeurs)

Looptijd

december 2023 – december 2023

Budget 2024

Werkstroom 6: € 161.125

Werkstroom 7: € 25.340

Werkstroom 9: € 65.522

Werkstroom 10: € 18.797

Doel

Opschaling van 'nature based solutions' (NBS).

- Veenweidepilot: toepassing NBS-maatregelen (zoals vernatting veengronden) ter voorkoming CO₂-uitstoot en bodemdaling.
- Klimaatambassadeurs: werving en training van een actief netwerk van vrijwilligers ten behoeve van lokale toepassing NBS.

Federaties

Werkstroom 6: Friesland

Werkstroom 7, 9 en 10: alle federaties

Mijlpalen 2024

1. Inrichting van een Veen-Natuurmelkveebedrijf en een Veen-Waterbedrijf.
2. Initiatief Energietuin Akkrum en plan Kenniscentrum Friese Veenweide.
3. Inrichting vernattingsmaatregelen als NBS en kruidenrijkgrasland als NBS ten behoeve van biodiversiteit.
4. Bijdrage aan ontwikkeling van toekomstige subsidieregeling voor NBS-hotspots.
5. Ontwikkeling van een plan, op basis van best practices, voor een klimaatambassadeurs-community en trainingsaanbod, inclusief een aanbod voor ambtenaren.

Aandachtspunten 2024

1. Personele bezetting en bestuurlijke traagheid in de samenwerking zorgt voor vertraging Veenweidepilot.
2. Opstartfase kostte meer tijd en capaciteit dan verwacht.
3. Voor werkstroom 7 is een significant deel van de financiering weggefallen, zodat voortzetting onzeker is.

Project

Energieboswachters

Looptijd

2024 (jaarlijks)

Budget 2024

Onderdeel van budget Participatiecoalitie/RES

Driedelig doel:

- Burgerexperts opleiden met kennis over natuurinclusieve energieprojecten, zodat zij plannen voor energieprojecten kunnen beoordelen.
- Deelnemers leren om kritische vragen te stellen wanneer zij bij gemeenten of projectontwikkelaars aan tafel zitten.
- Bouwen aan een netwerk van burgerexperts die elkaar ondersteunen en opgedane kennis en ervaringen delen.

Federaties

Limburg, Drenthe, Utrecht, Groningen, Friesland, Noord-Holland, Zuid-Holland, Gelderland, Brabant.

Mijlpalen 2024

1. Opleiding 131 nieuwe Energieboswachters in negen provincies (inmiddels zijn er ruim 300).
2. Eerste stappen om het netwerk van Energieboswachters te versterken.

Aandachtspunten 2024

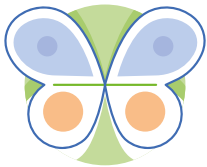
1. Tegenvallend aantal aanmeldingen in enkele provincies.

Foto: Kees Beekmans/VRBLD

1.2 Herstel biodiversiteit

De Natuur en Milieufederaties laten al jaren zien dat landbouw mét natuur mogelijk is: door de transitie te maken van landbouw als veroorzaker van problemen, naar landbouw als mede-oplosser van de natuur- en klimaatproblematiek. We stimuleren de beweging van onderop met onze landelijke projecten Boer&Buur met Natuur, Groene Bondgenoten, Nacht van de Nacht en het nieuwe project Netwerken Groene Boeren.

Politiek

Op natuur, milieu en gezondheidsgebied is politiek gezien in 2024 weinig vooruitgang geboekt. Er zijn zelfs stappen achteruitgezet. Denk

bijvoorbeeld aan het stopzetten van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG), waardoor onze gezondheid en onze natuur nog meer in de knel komen. De noodzaak om stikstofuitstoot te reduceren en kwetsbare natuur te herstellen, wordt steeds urgenter, terwijl de politiek blijft worstelen met de uitvoering. De uitspraak van de Raad van State in december 2024 markeert echter de breed gevoelde noodzaak dat de politiek de problemen nu echt moet gaan oplossen en zich aan de eigen wetten moet gaan houden. In een zaak van de Brabantse Milieufederatie tegen destructiebedrijf Rendac in Son werd geoordeeld dat bedrijven

ongebruikte vergunningsruimte uit het verleden niet langer mogen inzetten voor nieuwe uitbreidingen. Deze zaak zorgde voor een kanteling in de jurisprudentie over intern salderen met natuurvergunningen en betekent een aanzienlijke aanscherping van het wettelijk toetsingskader voor vergunningverlening. De uitspraak heeft landelijk grote gevolgen voor bedrijven die willen groeien en zorgt voor een betere bescherming van kwetsbare natuurgebieden. Deze casus laat zien dat juridische stappen de natuur kunnen versterken, juist wanneer politieke daadkracht tekortschiet. Ook de recente uitspraak in de stikstofrechtszaak Greenpeace (januari 2025) zal helpen om tot meer politieke daadkracht te komen.

Boer&Buur met Natuur

Boeren en burgers trekken steeds vaker samen op in het verduurzamen van de voedselketen. Om deze beweging van onderop een flinke duw in de rug te geven, ondersteunen wij in ons project [Boer&Buur met Natuur](#) in alle 12 provincies 2 initiatieven 4 jaar lang met het realiseren van hun plannen. Daarnaast helpen wij binnen het project welwillende boeren met het uitwerken en delen van verdienmodellen en goede voorbeelden. In 2024 hebben we het startjaar afgerond en hebben we 24 initiatieven geholpen met de verbetering van hun verdienmodellen, hun governance en samenwerkingsverbanden en diverse kennisvragen. We werken gestaag toe naar een kennisbank die in 2025 live gaat. Als doel bij afronding van het project willen we de eerste 24 initiatieven opschalen naar maar liefst 1.000 boer-burgerinitiatieven.

De eerste Boer&Buur met Natuur Coalitiedag bij Boerderij Eyckenstein zorgde voor nieuwe verbinding en inzichten.

Groene Bondgenoten

Burgers die zeggenschap krijgen over hun eigen omgeving creëren een mooiere en gezondere leefomgeving. Binnen het project Groene Bondgenoten trekken wij samen op met Vogelbescherming Nederland, LandschappenNL, IVN Natuur-educatie, SoortenNL en KNNV om lokale groene vrijwilligers te ondersteunen in het versterken van hun kennis en vaardigheden om lokaal beleid effectief te beïnvloeden. In 2024 hebben wij in 4 provincies een cursus voor lokale groene groepen (achterban van al deze organisaties) verzorgd op het gebied van beïnvloeding van de omgevingswet, met in totaal 130 deelnemers.

Nacht van de Nacht

In 2024 hebben wij dankzij een bijdrage van het Cultuurfonds extra communicatieve aandacht kunnen besteden aan lichtvervuiling en de gevolgen daarvan voor ecosystemen. We ontwikkelden een serie video's over dit onderwerp voor een breed en online publiek. Tijdens de 20e editie van de [Nacht van de Nacht](#) waren de resultaten

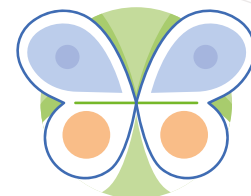
weer op pre-coronaniveau, met meer dan 310 evenementen in het hele land en naar schatting 20.000 tot 25.000 deelnemers. Daarnaast zijn er in 2024 stappen gezet van campagnevoeren naar het daadwerkelijk verdonkeren van gebieden in een steeds feller verlicht land. We hebben voorbeelden getroffen voor het project '[Minder Licht, Meer Zien](#)' dat in 2025 van start gaat!

Netwerken Groene Boeren

Dankzij een bijdrage van het Gieskes-Strijbis Fonds hebben wij eind 2024 een opstart kunnen maken voor het nieuwe project 'Netwerk Groene Boeren'. Met het project helpen we groene boeren die de omslag willen maken, bijvoorbeeld door ze lokaal beter aan tafel te krijgen in de gebiedsaanpakken en meer impact te laten hebben op lokaal beleid. De komende 3 jaar werken we in 8 provincies aan het vormen en versterken van 8 netwerken groene boeren, waarbij wij leren van eerder opgedane ervaringen op dit vlak. Wij verwachten in 2025 over de eerste resultaten te kunnen berichten.

De Noordelijke Zadenmarkt in Groningen, waar lokale en ecologische zaden en planten centraal staan, trok 1500 bezoekers.

Landelijke projecten binnen het programma Biodiversiteit

NB. de genoemde budgetten zijn de budgetten zoals die beschikbaar waren aan het begin van het jaar.
In de jaarrekening staan de daadwerkelijk bestede bedragen.

Programma

Biodiversiteit

Looptijd

Doorlopend programma

Budget 2024

€83.075

Doel

Stimuleren van opgaande lijn en floreren van biodiversiteit in Nederland.

Federaties

Alle federaties

Mijlpalen 2024

1. Ondersteuning 24 Boer&Buurcoalities in 12 provincies.
2. Deelnemersaantal [Nacht van de Nacht](#) weer op het niveau van vóór Covid-19.
3. Financiering rond voor nieuw project om stemgeluid van Boeren met Natuur in de provincies te versterken.
4. Cursus voor actieve burgers georganiseerd over beïnvloeding en de omgevingswet, als onderdeel van project Groene Bondgenoten.

Aandachtspunten 2024

1. De landbouwtransitie liep door het afschaffen van het Nationaal Programma Landelijk Gebied opnieuw vertraging op. Perspectief voor boeren ontbreekt.

Project

Boer&Buur met Natuur

Looptijd

Juli 2023 t/m juni 2027

Budget 2024

€ 475.000

Doel

Versnellen van de transitie naar natuurinclusieve landbouw, door het creëren en faciliteren van een beweging van onderop, waarin boeren en burgers samenwerken.

Federaties

Alle federaties

Mijlpalen 2024

1. 24 [coalities van boeren en burens](#) zijn intensief met raad en daad ondersteund.
2. De [GoodFoodClub](#)-activiteiten zijn geïntegreerd in het project.
3. Er is een basis gelegd voor een bredere community van geïnteresseerde boeren en burens.
4. Er zijn grote stappen gezet in het delen van relevante [kennis](#) via webinars, bijeenkomsten en een online kennisbank.

Aandachtspunten 2024

1. Kennis en ervaring van koploperboeren van de partnerorganisaties kunnen nog beter worden ingezet.

Project

Nacht van de nacht

Looptijd

Doorlopende campagne

Budget 2024

€ 69.159

Doel

Mensen bewust maken van lichtvervuiling.

Federaties

Alle federaties.

Mijlpalen 2024

1. Groot bezoekers-/deelnemersbereik (pre-coronaniveau).
2. Nieuwe huisstijl en [website](#)
3. Groei van bereik en online impact via betaalde social media.
4. Reeks minidocumentaires van makers Jester & Wylde dankzij een bijdrage van het Cultuurfonds.

Aandachtspunten 2024

1. Niet alle federaties konden in dezelfde mate een bijdrage leveren.
2. Nieuwe website en huisstijl later beschikbaar dan verwacht.
3. Wetenschappelijke data op website behoeven actualiseringsslag.
4. Realisatie boven budget.

Project

Groene Bondgenoten

Looptijd

2022 - 2026

Budget 2024

€ 45.040

Doel

Groene vrijwilligers onderling verbinden, samenwerking aanjagen en kennis delen.

Federaties

Alle federaties

Mijlpalen 2024

1. De NMF, IVN en de Landschappen organiseerden de eerste 7 gezamenlijke trainingen en informatie-avonden voor hun achterban. Voor 2025 staan er veel meer gepland!
2. Nieuwe pilot omtrent het 'uitdaagrecht' (right to challenge), levert belangrijke lessen op voor toekomstige initiatieven.
3. www.groenebondgenoten.nl heeft een nieuw jasje gekregen en biedt naast informatie over de Omgevingswet inspirerende voorbeelden en infographics, en informatie over het stimuleringsfonds dat in 2024 tientallen aanvragen behandelde.

Aandachtspunten 2024

1. De beoogde training Omgevingswet bleek niet aan te sluiten bij de praktijkbehoefte, dus is ervoor gekozen een andere training te ontwikkelen.
2. Het uitdaagproces blijkt complex en tijdrovend te zijn. De pilot heeft daarom nog niet geresulteerd in voltooide uitdaagrecht-initiatieven.

Een landbouwperceel in de provincie Utrecht waar bomen, struiken en gewassen op hetzelfde stuk land worden gecombineerd.

Project

Plan Boom

Looptijd

Januari 2020 – april 2024

Budget 2024

€ 200.000

Doel

Aanplant van bomen ten behoeve van een gezonde leefomgeving, CO₂-vastlegging en het vergroten van de biodiversiteit.

Federaties

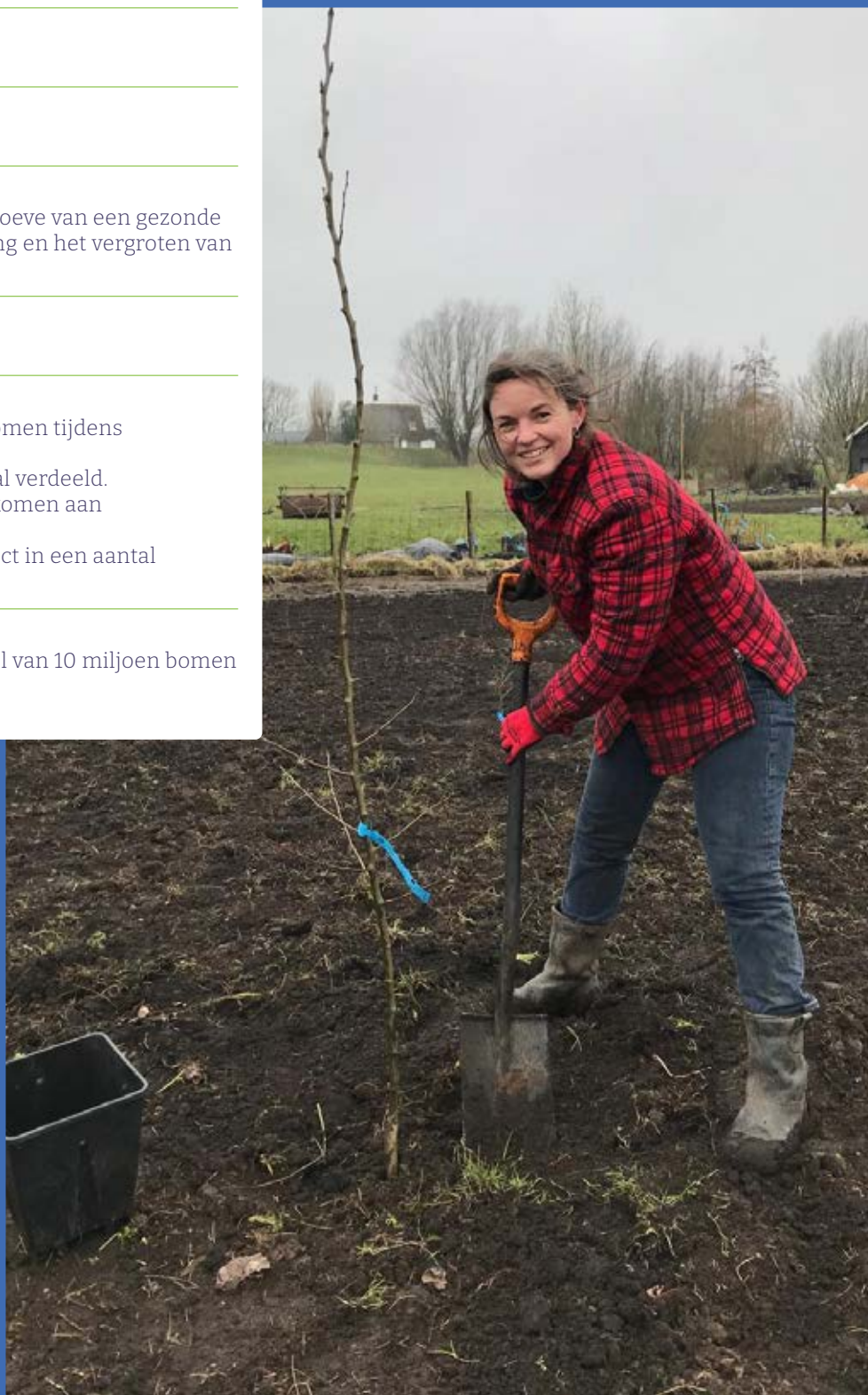
Alle federaties

Mijlpalen 2024

1. Ruim 5 miljoen geplante bomen tijdens looptijd project.
2. Extra budget plantmateriaal verdeeld.
3. Extra budget ten goede gekomen aan Project Agroforestry.
4. Een [doorstart](#) van het project in een aantal provincies.

Aandachtspunten 2024

1. Oorspronkelijke projectdoel van 10 miljoen bomen is niet gehaald.

Op de zorgboerderij en schapenhouderij in het Zuid-Hollandse Den Bommel werden maar liefst 850 bomen en struiken geplant door het Green Team van de Veiligheidsregio. Een belangrijke mijlpaal bij de aanleg van het agroforestry proefperceel.

1.3 Circulaire samenleving

In een tijd waarin de aarde geconfronteerd wordt met een alarmerend tempo van grondstofuitputting en een verbruik dat de draagkracht van de planeet overstijgt, is de urgentie van een circulaire samenleving meer dan ooit duidelijk. Ons programma Circulaire Samenleving focust hierbij op de beweging van onderop: hoe kunnen bewoners en andere stakeholders worden aangemoedigd om de volgende stap te zetten?

Focus programma

Afgelopen jaar is er gewerkt aan het verder ontwikkelen van de bijdrage die de Natuur en Milieufederaties kunnen leveren om de circulaire samenleving dichterbij te brengen. Dit uit zich met name in het stimuleren van de beweging van onderop. Wij willen via bewonersinitiatieven Nederland stimuleren om meer circulair te gaan leven. In 2024 hebben we 2 projectvoorstellen ontwikkeld om mensen bewuster te maken van de noodzaak om anders om te gaan met spullen: 'Heel Nederland Deelt' en 'Heel Nederland Repareert'. Zodra de financiering rond is, zullen deze projecten in 2025 van start gaan.

Kringlogo-prijs

Sinds enkele jaren loven de Natuur en Milieufederaties in verschillende provincies de Kringlogo-prijs uit voor het meest circulaire initiatief. De Kringlogo-prijs is een bekend begrip aan het worden, waarmee we initiatieven in het zonnetje kunnen zetten maar ook anderen kunnen inspireren om zelf aan de slag te gaan met een circulair idee.

Servicepunt Circulair

Met ons Platform [Servicepunt Circulair](#) helpen we ondernemers en inwoners om stappen te zetten naar een circulaire samenleving. Zo werken we aan draagvlak voor circulaire producten en brengen we vraag en aanbod bij elkaar. In 2024 is de website 11.000 keer bezocht.

Landelijke projecten binnen het programma Circulaire samenleving

N.B. de genoemde budgetten zijn de budgetten zoals die beschikbaar waren aan het begin van het jaar.
In de jaarrekening staan de daadwerkelijk bestede bedragen.

Programma

Circulaire Samenleving

Looptijd

Doorlopend programma

Budget 2023

€ 71.700

Doel

Het versnellen van de transitie naar een circulaire samenleving.

Federaties

Alle federaties

Mijlpalen 2024

1. 11.000 bezoekers www.servicepunt-circulair.nl.
2. Acht initiatieven namen de [Kringlogo-prijs](#) 2024 in ontvangst.
3. De projecten 'Heel Nederland Deelt' en 'Heel Nederland Repareert' zijn ontwikkeld om van start te gaan, zodra de financiering rond is.

Aandachtspunten 2024

1. De financiering voor 'Heel Nederland Deelt' en 'Heel Nederland Repareert' is nog niet rond.

Project

Servicepunt Circulair

Looptijd

Doorlopend project

Budget 2024

Onderdeel van budget Circulaire Samenleving

Doel

Tweeledig doel:

- Inwoners kiezen circulaire levensstijl en weten lokale alternatieven, groepen en aanbieders met ecologische meerwaarde te vinden.
- Ondersteuning bij het opzetten van circulaire (buurt)initiatieven.

Federaties

Alle federaties, met extra inzet van Overijssel, Drenthe, Brabant en Utrecht

Mijlpalen 2024

1. Lijst met aanbieders op www.servicepunt-circulair.nl is geactualiseerd.
2. 11.000 unieke bezoekers. Best bezochte pagina is die met de [circulaire producten](#).
3. Nieuw social mediaplan voor een groter bereik.

Aandachtspunten 2024

1. De website werd 11% minder geraadpleegd dan in 2023, in 2025 komt er nieuwe vormgeving, een interactieve kaart en meer publiciteit.
2. Belangrijk om duidelijker jaardoelen te formuleren.
3. Door personele wisselingen stond de continuïteit onder druk.

Het Overijsselse WaardeRing bracht kringloopwinkel, producenten en ontwerpers samen om wat te doen aan al het afgedankte keramiek. Zo zag de eerste circulaire baksteen in 2024 het daglicht.

Project

Kringlogo-prijs

Looptijd

Jaarlijks terugkerend project

Budget 2023

Onderdeel van budget Circulaire Samenleving

Doel

Uitlichten meest circulaire burgerinitiatieven in de regio's

Federaties

Drenthe, Friesland, Flevoland, Limburg, Noord-Brabant, Overijssel, Utrecht, Zeeland

Mijlpalen 2022

1. In 8 provincies zijn circulaire burgerinitiatieven in het zonnetje gezet.
2. Maar liefst 39 genomineerde initiatieven.
3. Mooie media-aandacht, bijvoorbeeld in het [AD](#).

Aandachtspunten 2024

1. Helaas deden in 2024 niet alle provincies mee.

Ecodorp Klein Oers won in 2024 de Kringlogo-prijs voor het meest circulaire bewonersinitiatief van Brabant.

1.4 Communicatie

De communicatie, zowel vanuit de 12 provinciale federaties als vanuit de koepel met alle landelijke projecten, levert een belangrijke bijdrage aan het versterken van de achterban en het effectief behartigen van de natuur- en milieubelangen in de provincies.

Hiervoor worden jaarlijks allerlei activiteiten opgezet. Zo waren er in 2024 diverse bijeenkomsten voor onze achterban. Hiermee stimuleren we het uitwisselen van informatie en halen we input op die we kunnen inbrengen bij beleidsvormingsprocessen op lokaal, regionaal en landelijk niveau. Daarnaast was er veel contact met beleidsmakers en zochten we actief de media op om onze boodschap te versterken. De Natuur en Milieufederaties waren dit jaar circa 2.000 keer zichtbaar in lokale, regionale en landelijke media.

Met alle federaties samen hebben we een omvangrijke online community. Zo kozen ruim 88.000 (2023: 85 duizend) personen ervoor om een van onze nieuwsbrieven te ontvangen. Op social media zijn we ook actief en zichtbaar aanwezig. Het aantal volgers blijft groeien. In totaal bereikten we in 2024 zo'n 126.000 (2023: 120 duizend) volgers. Wel wordt er bij de meeste federaties een heroverweging gemaakt op welke social mediakanalen we zichtbaar willen zijn.

Onze grootste communicatiecampagne is de Nacht van de Nacht, waarmee we aandacht vragen voor de schoonheid van de nacht. Tegelijk maken we mensen bewust van lichtvervuiling in Nederland, door te laten zien welke negatieve effecten er zijn op mens en natuur. Het hoogtepunt van de campagne is tijdens de kortste nacht van het jaar, in 2024 op 26 oktober. Dit jaar hebben we de campagne een boost gegeven met een frisse nieuwe huisstijl en website. Daarnaast werden er met financiële steun van het Cultuurfonds [3 mini-documentaires](#) ontwikkeld die via social media werden verspreid.

De Natuur en Milieufederaties hadden in 2024:

- **1.314 aangesloten** lokale groepen en organisaties
- **48.401 bezoekers** aan de **1.843 georganiseerde activiteiten**
- **588.170 bezoekers** op de websites
- Ruim **88.000 nieuwsbriefabonnees**
- Ruim **126.000 volgers** op social media
- En kwamen ruim **1.946 keer in de media**

Het team van de koepel en de landelijke projectleiders.

Foto: Bymario

1.5 Activiteiten van de koepel en directeur-bestuurder

Stichting de Natuur en Milieufederaties ondersteunt als koepelorganisatie de 12 provinciale Natuur en Milieufederaties (NMF's) in de onderlinge samenwerking en richt zich op het verwerven van inkomsten voor gezamenlijke projecten.

Als koepel hebben we in 2024 verder gewerkt aan het realiseren van de ambities binnen het meerjarenbeleidsplan 2021-2025. De belangrijkste thema's lichten we hieronder nader toe. Voor de directeur-bestuurder lag de focus in 2024 op verdere versteviging van de landelijke samenwerking en het uitbouwen van de financiële diversiteit.

Versteviging landelijke samenwerking

Teneinde de landelijke samenwerking van de federaties verder te verstevigen heeft de koepel in 2024 onder meer:

- Een programmaleider Biodiversiteit en Circulaire Samenleving aangesteld, die samen met de programmaleider Klimaat & Energie en de manager programma's en positionering de gezamenlijke projecten van de 12 federaties aanstuurt en de inhoudelijke koers mede vormgeeft.
- Een 'Handreiking projectmanagement' ontwikkeld, die alle betrokkenen een duidelijk kader biedt bij het opzetten en professioneel doorlopen van samenwerkingsprojecten
- Het 'Teamoverleg XL' voortgezet om de landelijke projectleiders beter te ondersteunen en onderlinge uitwisseling te stimuleren.
- Een tijdelijke fondsenwerver ingehuurd, die een financieringsstrategie ontwikkelt gericht op diversifiëring van de financieringsmix en inkomstenstroom van de NMF's, als klankbord fungeert voor de federaties bij hun lokale acquisitieopgave en een propositie heeft ontwikkeld voor een aantal nieuwe landelijke projecten. Een vertegenwoordiging van de directeuren van de 12 federaties fungeert als klankbordgroep voor de fondsenwerver.
- Het communicatieteam versterkt, zodat alle drie de programma's en de bijbehorende projecten de communicatieve aandacht krijgen die ze verdienen.
- Een nieuw intranetplatform gelanceerd, waarmee we alle collega's op de hoogte houden van actualiteiten, toegang bieden tot basisinformatie die belangrijk is bij de samenwerking en inzichtelijk maken wie waaraan werkt. Verder doet het platform dienst als vraagbaak voor veel voorkomende vragen. Om de binding en bekendheid van het platform te vergroten, zijn collega's uit het land betrokken bij de realisatie en is het intranet na een feestelijke lancering bij de landelijke Federatiedag, bij iedere federatie inhoudelijk toegelicht tijdens teambijeenkomsten.
- Samen met het CBF en de financiële collega's van de provinciale federaties overleg gehad over het toepassen van RJ650 in de jaarverslaggeving per boekjaar 2025 en daartoe een interne handreiking geschreven. Dit in verband met wijzigingen in de RJ650 en een eerder gegeven vrijstelling door het CBF, die dan komt te vervallen.

De koepel groeide in 2024 van 6,9 naar 9,2 fte. Die groei hangt samen met de groei van het programma participatiecoalitie en met het starten van nieuwe landelijke projecten zoals “Boer&Buur met Natuur” en “Netwerken Groene Boeren”.

NMF Academy

De landelijke programmadagen, online kennislunches, introductiedagen en gezamenlijke trainingen hebben ook in 2024 weer bijgedragen aan het versterken van vaardigheden van medewerkers van de NMF's. Dit jaar is onder meer een langer traject rondom framing georganiseerd, om medewerkers te helpen het verhaal van de NMF's krachtig en effectief te vertellen. Het aangescherpte narratief draait om de kracht van de natuur en laat zien dat een sterke natuur en brede welvaart hand in hand gaan. We laten zien dat natuur geen tegenstander is, maar een bondgenoot die bijdraagt aan brede welvaart. Het is de beweging van onderop die zorgt dat we positieve impact met elkaar blijven maken. In 2025 gaan we dit narratief verder versterken door storytelling een centrale rol te geven, zodat onze medewerkers het verhaal van de NMF – en vooral de beweging van onderop en onze lokale groepen – nog krachtiger en inspirerender kunnen vertellen.

Adviesrol Federatieraad

In 2024 heeft de nieuwe governancestructuur¹ in de praktijk zijn beslag gekregen. De Federatieraad vergaderde dit jaar 5 keer – waarvan één keer in een verdiepende tweedaagse setting – waarbij de leden steeds in roulerende samenstelling zelf de agenda voorbereidden. De Federatieraad stemde formeel in met de voorgestelde verdeling van de gelden van de Nationale Postcode Loterij voor 2025 en adviseerde de koepel over tal van andere onderwerpen.

Impactmeting

Eind 2024 vond opnieuw een impactmeting plaats in samenwerking met de 12 federaties. Deze meting leidt tot een [impactrapport](#) dat in het eerste kwartaal van 2025 verschijnt. Het is waardevol gebleken om jarenlang (al sinds 2017) volgens dezelfde methodiek te meten en te rapporteren, zo worden trends en trendbreuken inzichtelijk. De huidige methodiek van een jaarlijkse meting is echter erg arbeidsintensief. De koepel is begonnen zich te oriënteren op een aangescherpte aanpak die zal ingaan in 2026, aansluitend bij de nieuwe meerjarenstrategie 2026–2030 en de bijbehorende verandertheorie (theory of change). Doel is te komen tot een monitoringsysteem dat meer organisch meet, op meerdere momenten per jaar, zodat we gedurende het jaar al meer kunnen profiteren van de geleerde lessen.

¹ In 2023 is een governancewijziging doorgevoerd, waarbij de directeur van de koepel directeur-bestuurder is geworden, de rol van de raad van toezicht ten opzichte van het vorige model is verzwakt en de directeurs van de provinciale federaties – georganiseerd in een Federatieraad – met name een adviesrol zijn gaan vervullen. Deze nieuwe structuur voldoet aan de WBTR (Wet Bestuur en Toezicht Rechtspersonen) en komt de landelijke samenwerking en daarmee de uitvoering van het werk in de provincies, ten goede.

Nieuwe landelijke projecten

De laatste jaren groeit het aantal landelijke projecten: projecten waaraan een groot deel van de federaties, of alle federaties, deelneemt. In 2024 ging, dankzij een bijdrage van het Gieskes-Strijbis Fonds, het project 'Netwerken Groene Boeren' van start. Dat project heeft als doel groene boeren die de omslag willen maken, lokaal beter aan tafel te krijgen in de gebiedsaanpakken en meer impact te laten hebben op lokaal beleid.

Ook werden er in 2024 voorbereidingen getroffen voor een nieuw project rondom het tegengaan van lichtvervuiling en het verdonkeren van de omgeving. 'Minder Licht, Meer Zien'. Dit project zal dankzij een extra bijdrage van de Nationale Postcode Loterij in 2025 van start gaan en is erop gericht 3 Nederlandse gebieden aanzienlijk donkerder te maken en donkerte in honderd gemeenten te verankeren in gebiedsvisies en beleid. Ten slotte werden in 2024 voorbereidingen

getroffen voor 2 landelijke projecten op het gebied van de circulaire samenleving: 'Heel Nederland Deelt' en 'Heel Nederland Repareert'. Deze projecten zullen van start gaan zodra de financiering hiervoor rond is.

Lobby en beleidsbeïnvloeding

Op de 3 kernthema's van de NMF voeren we een actieve lobby op het landelijke toneel. Dit betreft onderwerpen waar federaties of hun aangesloten groepen tegenaan lopen. Daarnaast werken we samen in de [Groenell](#), het samenwerkingsverband van natuur- en milieuorganisaties die de ogen en oren in politiek Den Haag vormen. NMF-directeur-bestuurder Annie van de Pas is in 2024-2025 voorzitter van dit samenwerkingsverband.

Groeten uit de Energietuin: onze oproep aan om duurzame energieprojecten natuurinclusiever te maken.

Enkele highlights uit 2024:

- Bij de kabinetsformatie riepen we op tot een masterplan voor de leefomgeving. Samen met andere natuur- en milieuorganisaties uitten we in een [brief](#) aan toenmalig informateur Plasterk onze zorgen over de vele crises waar Nederland mee kampt. Tegelijkertijd boden we concrete oplossingen aan om te bouwen aan een duurzame toekomst.
- In mei presenteerde de coalitie haar coalitieakkoord. Zowel in de aanloop daarnaartoe als daarna hebben wij actief gepleit voor schone lucht, een gezonde bodem en een leefomgeving die bijdraagt aan het welzijn van mens en natuur. Ondanks het gebrek aan prioriteit vanuit het kabinet, blijven wij ons inzetten om deze urgente thema's op de agenda te houden. We signaleren dat de lasten steeds verder worden doorgeschoven naar de toekomst en dat boeren worstelen met onduidelijk beleid en een gebrek aan perspectief. Daarom hebben wij, samen met andere organisaties, actief bijgedragen aan debatten en gesprekken gevoerd met het ministerie van LNVN over duurzame verdienmodellen en de transitie naar natuurinclusieve landbouw.
- Begin 2024 dienden we samen met andere organisaties een [zienswijze](#) in over het ontwerp Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Helaas werd dit programma door het nieuwe kabinet stopgezet zonder een goed alternatief. Gedurende het jaar hebben we ons ingezet om de gebiedsprocessen doorgang te geven. Door het NPLG hebben boeren en natuurorganisaties namelijk al een stevige basis gelegd. Terwijl het landelijke beleid steeds wisselvalliger wordt, is juist stabiliteit cruciaal voor de partijen die lokaal aan de uitvoering werken. Dit punt stond in 2024 dan ook regelmatig op de agenda, zowel in politieke als ambtelijke gesprekken.
- Vanuit de Groenell voerden we actief lobby om de Europese Natuurherstellwet aangenomen te krijgen.
- Samen met de Groenell boden we in de Tweede Kamer een [landschapspetitie](#) aan met de oproep: 'Zet het Nederlandse landschap weer op de kaart!'. Dit deden we in aanloop naar de begrotingsbehandeling van het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur om aandacht te vragen voor beter landschapsbeleid.
- We riepen minister Hermans op om vaart te maken met natuurinclusieve schone energieprojecten. Zonder snelle actie komt zowel de duurzame energievoorziening voor woonwijken en bedrijven als het behalen van de klimaatdoelen in gevaar. Deze [oproep](#) deden we samen met Bouwend Nederland, NVDE, Natuur & Milieu, Holland Solar en het Solar Research Programme van Wageningen University & Research.
- We hebben een actieve en succesvolle landelijke lobby uitgevoerd voor het biodiverser maken van de 'SDE ++' de opslag duurzame subsidies en ten behoeve van een goede uitvoering van het 'kwaliteitsbudget' voor natuur bij energieprojecten.

- Sinds juni 2024 zijn we officieel lid van het Overlegorgaan Fysieke Leefomgeving (OFL), een onafhankelijk platform waar overheden, bedrijven, maatschappelijke organisaties en burgers samenwerken. Dit lidmaatschap is een belangrijk voor onze inzet voor een duurzame en gezonde leefomgeving.

- We voerden gesprekken met het ministerie van IenW over het nieuw te ontwikkelen Nationaal Milieuprogramma (NMP).

- We namen deel aan consultatiesessies voor de ontwerp-Nota Ruimte, waarin de grote uitdagingen voor Nederland centraal stonden: schaarse ruimte en toenemende druk op water, bodem, biodiversiteit en klimaat. Wij benadrukten dat natuur geen concurrerend belang is, maar juist een essentieel onderdeel van de oplossing voor deze opgaven. Daarnaast vroegen we aan-

dacht voor het monitoren van het gezamenlijke doelbereik van verschillende programma's en riepen we het Rijk op een actieve rol te nemen in de toetsing hiervan. Programma's moeten in samenhang voldoende bijdragen aan de nationale doelen binnen de Nota Ruimte.

- Via Goede Doelen Nederland zetten we ons voortdurend in om de maatschappelijke ruimte van organisaties zoals de onze te beschermen. Een sterk en onafhankelijk maatschappelijk middenveld is cruciaal voor het behoud van een gezonde democratie, een krachtige stem voor natuur en milieu en het realiseren van positieve maatschappelijke verandering.

Foto: LandschappenNL

De landschapspetitie wordt samen met de GroenII aangeboden aan Tweede Kamerleden.

1.6 Activiteiten van de raad van toezicht

In 2024 werd afscheid genomen van leden Suzanne van der Pijll en Paquita Perez Salgado. Nieuwe leden Emmy Lammens, Antoon Kanis, Aline te Linde, Brecht Janssen en Gertjan Endedijk traden officieel toe. Samen met voorzitter Han de Wit, die al onderdeel was van de voormalige raad van toezicht en zodoende de continuïteit waarborgt, vormen zij de nieuwe, zeskoppige raad.

Het jaar 2024 stond voor een deel in het kader van kennismaking, zowel onderling als met het team van de koepel, de accountant en de bestuurders en toezichthouders van de federaties. Daarnaast werden formele zaken ingeregeld,

zoals de samenstelling van remuneratiecommissie en auditcommissie en de daarbij behorende reglementen, werd het gewijzigde financieel beheerstatuut vastgesteld en zijn de voorbereidingen getroffen voor de ontwikkeling van een toezichtsvisie, die in 2025 nader vorm zal krijgen en vanaf dat moment de basis zal vormen voor de jaarlijkse zelfevaluatie.

Ten slotte stonden reguliere zaken op de agenda, zoals de goedkeuring van het jaarverslag en de jaarrekening, de begroting, het jaarwerkplan en de risicoanalyse. De raad van toezicht vergaderde 5 keer in 2024.

95 bezoekers kwamen naar de boerderij van Geert Lindenhols in Drenthe om de lancering van zijn nieuwe, lokaal geproduceerde glutenvrije pannenkoekenmix bij te wonen. De nieuwe pannenkoekenmix, gemaakt van Drentse boekweit, is een voorbeeld van hoe korte voedselketens kunnen bijdragen aan duurzame landbouw.

1.7 Toekomstparagraaf

Ontwikkelingen landelijke programma's

- Binnen het programma Klimaat & Energie zetten we het komende jaar in op een natuurinclusieve energietransitie. We versterken onze maatschappelijke rol om te komen tot een duurzaam energiesysteem van de toekomst en zetten in op een lobby rond de opvolger van de SDE ++. Daarnaast zoeken we naar nieuwe wegen om het concept Energietuinen verder te brengen en op meer plekken te realiseren. In 2025 richten we ons verder op projecten die de koppeling tussen klimaatadaptatie en biodiversiteit versterken.
- Binnen het programma Biodiversiteit zetten we in op herstel en bescherming van de natuur. De urgentie om biodiversiteit te beschermen neemt toe, mede door juridische doorbraken zoals de uitspraak van de Raad van State in de Rendac-zaak. In 2025 gaan we verder met het ontwikkelen van verdienmodellen die natuur en landbouw dichterbij elkaar brengen en werken we aan structurele borging van biodiversiteitsmaatregelen in ruimtelijk beleid. We benutten de kans om in te spelen op de groeiende maatschappelijke aandacht voor gezondheid en biodiversiteit als strategische speerpunten.
- Het programma Circulaire Samenleving heeft in 2024 verdere strategische focus gekregen. In 2025 verschuift de aandacht naar de uitvoering: het opstarten van concrete projecten en het versterken van de samenwerking met overheden en maatschappelijke initiatieven. Acquisitie en partnerschappen zullen een belangrijke rol spelen in de doorontwikkeling van dit programma.

Nieuwe meerjarenstrategie

In 2024 zijn de eerste stappen gezet om een nieuwe meerjarenstrategie voor de periode 2026-2030 te ontwikkelen. In 2025 maken we de nieuwe meerjarenstrategie concreet en definitief, waarbij we ruimte houden om in te spelen op de steeds ver-

Excursie op het land van de Groningse Boerderij Ommeland tijdens de Week van de Biodiversiteit.

anderende maatschappelijke en politieke context. We richten ons nadrukkelijk op het vergroten van onze zichtbaarheid en ons bereik bij zowel beleidsmakers als het brede publiek. We zetten storytelling in om beter te communiceren waarom onze missie essentieel is.

Ondersteuning provinciale federaties

Het werk van de koepel blijft gericht op de ondersteuning van de 12 provinciale federaties. Dit doen we door de uitvoering van landelijke programma's, beleidsbeïnvloeding op nationaal niveau en meer aandacht voor positionering en storytelling. Intern blijven we ons focussen op verdere professionalisering van de landelijke samenwerking. De uitwisseling van kennis en ervaring tussen medewerkers blijft hierbij een speerpunt. In 2025 zullen we de NMF Academy daarom verder doorontwikkelen. Daarnaast zetten we in op efficiëntere werkwijzen en effectievere externe communicatie om onze impact te vergroten.

Financiële kansen

De politieke en maatschappelijke dynamiek heeft invloed op ons werk en de financiering ervan. Om onze federaties toekomstbestendig te maken, blijven we inzetten op het verbreden van onze inkomsten en het aanboren van nieuwe financieringsbronnen. In 2025 gaan we door met het gezamenlijk ontwikkelen en uitvoeren van een strategische financieringsaanpak.

Doordat milieuproblemen steeds urgenter worden en mensen zich meer betrokken voelen bij hun leefomgeving, openen er ook nieuwe deuren voor financiering en beleidsbeïnvloeding. Ook op projectniveau verkennen we nieuwe financieringsmogelijkheden. We benutten kansen die ontstaan door de groeiende noodzaak om lokale oplossingen te implementeren en verbinden ons werk sterker met de leefbaarheid en gezondheid van mensen.

Om onze rol als vertegenwoordiger en belangenbehartiger van natuur en milieu te kunnen blijven vervullen, blijft ook de bijdrage van de Nationale Postcode Loterij een essentiële bron. Onze 5-jaarlijkse evaluatie van dit partnerschap vindt plaats in 2025.

Personeelsmanagement

Een laatste aandachtspunt betreft het aantrekken en behouden van gekwalificeerd personeel. De krapte op de arbeidsmarkt maakt dit een voortdurende uitdaging. In 2025 zullen we daarom meer aandacht laten uitgaan naar strategisch personeelsmanagement. We verkennen mogelijkheden voor gezamenlijke wervingscampagnes en investeren in scholing en duurzame loopbaanontwikkeling binnen onze organisaties. Daarnaast richten we ons op efficiëntere interne structuren en goede arbeidsvoorwaarden om de werkdruk en het verloop te verminderen.

In 2024 werd de podcast serie Zeeuwse Zichtlijnen over Schone Rivieren gelanceerd. Tijdens de aansluitende meetup kwamen belangstellenden bijeen voor een Ceremonie bij de Schelde.

1.8 Begroting 2025

Begroting Natuur en Milieufederaties	Begroting 2024		Begroting 2025	
Baten				
Baten van loterijorganisaties	€ 3.247.300	59,2%	€ 3.320.963	52,1%
Baten van bedrijven	€ 65.000	1,2%	€ 110.000	1,7%
Baten van subsidies van overheden	€ 2.005.500	36,6%	€ 2.568.356	40,3%
Baten van andere organisaties zonder winststreven	€ 165.000	3,0%	€ 375.000	5,9%
Totale baten	€ 5.482.800	100,0%	€ 6.374.319	100,0%

Begroting Natuur en Milieufederaties	Begroting 2024		Begroting 2025	
Lasten				
Bestedingen naar doelstelling:				
Doelstelling bijdragen aan Natuur en Milieufederaties	€ 1416.000	25,8%	€ 1416.000	22,2%
Doelstelling bijdragen aan milieucentra	€ 140.400	2,6%	€ 70.200	1,1%
Doelstelling Klimaat en Energie	€ 2.443.542	44,6%	€ 2.685.821	42,1%
Doelstelling Biodiversiteit	€ 927.118	16,9%	€ 1.367.349	21,5%
Doelstelling Circulaire Samenleving	€ 165.421	3,0%	€ 197.075	3,1%
Doelstelling Positionering en professionalisering	€ 182.149	3,3%	€ 286.349	4,5%
Besteed aan de doelstelling	€ 5.274.630	96,2%	€ 6.022.795	94,5%
Kosten Beheer en administratie	€ 208.170	3,8%	€ 285.557	4,5%
Kosten Werving	-	0,0%	€ 67.967	1,1%
Saldo financiële baten en lasten	-	0,0%	€ -2.000	0,0%
Total lasten	€ 5.482.800	100,0%	€ 6.374.319	100%
Saldo	-		-	

2. Algemene informatie over de organisatie

2.1 Doelen en profiel van de stichting de Natuur en Milieufederaties

Stichting de Natuur en Milieufederaties (NMF) is de rechtspersoon waarbinnen de 12 provinciale federaties hun samenwerking hebben verankerd. De stichting heeft de volgende doelen, vastgelegd in de statuten:

- a het versterken van het werk en de positie van de provinciale milieufederaties, hetgeen vorm krijgt middels samenwerking, het uitvoeren van gezamenlijke programma's en projecten, het uitwisselen van informatie en kennis, gezamenlijke belangenbehartiging en acquisitie;
- b het verkrijgen en beheren van gelden om daarmee de activiteiten van de provinciale milieufederaties financieel te ondersteunen ten behoeve van het behartigen van de belangen van natuur, milieu en landschap, en voorts al hetgeen met één en ander rechtstreeks of zijdelings verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, alles in de meest ruime zin van het woord.

In Epe werd tijdens de Nacht van de Nacht samen met de wethouder een lantaarnpaal uitgeschakeld. Het was heel letterlijk: licht uit, sterren aan.

2.2 Vertaling van de doelstelling in visie, beleid en strategie

De 12 Natuur en Milieufederaties (NMF's) werken samen om gezamenlijke doelen te bereiken en meer impact te hebben. Stichting de Natuur en Milieufederaties als koepelorganisatie ondersteunt de federaties in de onderlinge samenwerking en richt zich op het verwerven van inkomsten voor gezamenlijke projecten. We voeren verschillende activiteiten uit om onze doelen te bereiken, zoals het versterken van het (duurzame/groene) maatschappelijk middenveld en het aanjagen van een duurzaam beleid. Ook werken we met duurzame koploperbedrijven samen en adviseren we bedrijven over duurzaamheid. Met het uitvoeren van onze eigen projecten, in de provincies en op landelijk niveau, dragen we direct bij aan een duurzame samenleving.

Foto: Clara Wilken

2.3 Meerjarenbeleidsplan

Het beleid van de samenwerking is beschreven in een meerjarenbeleidsplan, dat jaarlijks wordt vertaald in een jaarwerkplan. Het huidige meerjarenbeleidsplan heeft een looptijd van 2021 tot en met 2025. Hierin zijn de volgende landelijke prioriteiten opgenomen:

De NMF zet zich in voor een samenleving die:

- klimaatverandering tegengaat en zorgt voor aanpassing aan de gevolgen ervan;
- werkt aan herstel van biodiversiteit;
- haar voetafdruk verkleint door de samenleving circulair te maken.

De ambities hebben we per thema als volgt geconcretiseerd in programma's die door de koepel gefaciliteerd worden:

Klimaat & Energie

Tegengaan van klimaatverandering en aanpassen aan de gevolgen

Activiteiten 2021-2025

De federaties:

- Innoveren en inspireren tot een natuurinclusieve energietransitie door middel van handreikingen, maar ook door projecten zoals Energietuinen.
- Ondersteunen initiatieven van burgers die bij willen dragen aan een natuurinclusieve energietransitie en helpen hen te professionaliseren.
- Borgen de doelen van het Klimaatakkoord op lokaal eigenaarschap door deelname aan de uitvoeringstafels klimaatakkoord, landelijke werkgroepen en lobby.
- Ontwikkelen van een structurele kennisagenda met digitale vormen van leren en uitwisseling zowel tussen de federaties als extern.

Biodiversiteit

Herstel van biodiversiteit

Activiteiten 2021-2025

De federaties:

- Ontwikkelen in samenwerking nieuwe verdienmodellen voor boeren en onderzoeken hoe ecosysteemdiensten gekapitaliseerd kunnen worden voor de boer.
- Brengen producenten en consumenten van lokaal en duurzaam voedsel bij elkaar middels het platform GoodFoodClub.
- Creëren draagvlak voor en behartigen de belangen van natuur en landschap in het provinciale en gemeentelijke beleid.
- Ontwikkelen zelf projecten om natuur en landschap (dicht bij huis) te versterken zoals met project Plan Boom.

Circulaire samenleving

Voetafdruk verkleinen door de samenleving circulair te maken

Activiteiten 2021-2025

De federaties:

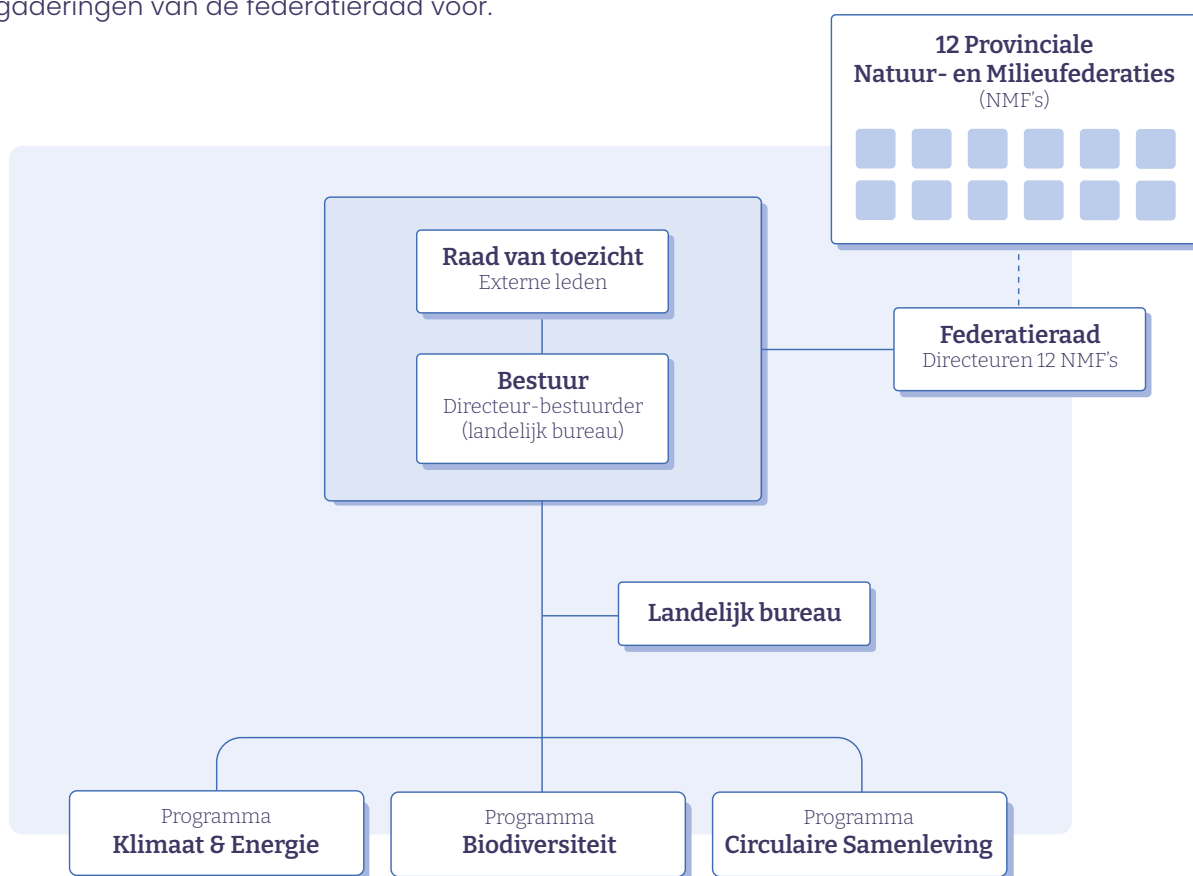
- Brengen de impact van productie en consumptie in beeld en ontwikkelen voorstellen om de voetafdruk te verlagen.
- Bieden handelingsperspectief aan initiatiefnemers, inwoners, ondernemers en overheden via het landelijke Servicepunt Circulair.
- Ondersteunen lokale circulaire initiatieven en ondernemers om hun doelstellingen te behalen.
- Koppelen partijen in de keten aan elkaar en creëren toegevoegde waarde door een integrale benadering in de levenscyclus van producten.
- Brengen vraag en aanbod bij elkaar en zorgen dat de keten zich sluit.

Kortom, we laten de initiatieven van onderop zien, ondersteunen deze en verbinden partijen die samen grote stappen kunnen zetten. Met de steun van bewoners en koploperbedrijven kan een krachtig signaal worden gegeven aan overheden en bedrijven dat mensen verandering willen en die ook dragen. En we nemen zelf initiatieven om duurzaamheid te versnellen. Bij de uitvoering staan het creëren van een breed maatschappelijk bewustzijn, het ontwikkelen van vernieuwende concepten en het aangaan van allianties voorop.

2.4 Structuur van stichting de Natuur en Milieufederaties

De Natuur en Milieufederaties is sinds juni 2023 georganiseerd in een dualistisch stichtingsmodel. De directeur-bestuurder is belast met het besturen van de stichting. De raad van toezicht bestaat uit externe leden (minimaal 5 en maximaal 7) en houdt toezicht op het beleid van de directeur-bestuurder en op de algemene gang van zaken in de stichting. Tot de bevoegdheden behoren het goedkeuren van de begroting, het jaarwerkplan, de jaarrekening en het jaarverslag. De federatieraad wordt gevormd door de 12 directeuren van de provinciale federaties. De federatieraad heeft bovenal een adviesrol, maar heeft een goedkeuringsbevoegdheid op het vaststellen en wijzigen van de verdeelsleutel van de Loterijgelden en het vaststellen van de meerjarenstrategie. Een bestuurssecretaris ondersteunt de directeur-bestuurder en de raad van toezicht en bereidt de vergaderingen van de federatieraad voor.

De voorbereiding en uitvoering van het beleid wordt ondersteund door het team van de koepel. Dat team bestond eind 2024 uit de volgende functies: een directeur-bestuurder (0,9 fte), een bestuurssecretaris (extern ingehuurd 0,4 fte), een manager programma's en positionering (0,8 fte), een programmaleider Klimaat & Energie (0,8 fte), een programmaleider Biodiversiteit en Circulaire Samenleving (0,8 fte), een communicatieadviseur (0,6 fte), 2 communicatiemedewerkers (1,0 fte), een financieel manager (0,8 fte), een secretariaat-/ administratief medewerker (0,2 fte), een office-manager (0,5 fte), een fondsenwerver (extern ingehuurd 0,3 fte), een programmacoördinator RES en Aardgasvrij (0,8 fte), een projectleider Boer&Buur met natuur (extern ingehuurd 0,5 fte) en een projectmedewerker Boer&Buur met natuur (0,8 fte).

2.5 Integriteitsbeleid

De NMF beschikt over integriteitsbeleid: een beleidsdocument waarin onze kernwaarden staan beschreven en waarin beschreven wordt wat wij verstaan onder integriteit, wat het protocol is bij ongewenst gedrag of een vermoeden van een misstand en hoe we het integriteitsbeleid borgen, monitoren en evalueren. Daarnaast omvat het een gedragscode die door medewerkers ondertekend wordt bij indiensttreding. In de gedragscode staat beschreven wat de waarden en normen van de NMF zijn en welk gedrag wij verwachten van medewerkers, zzp'ers, vrijwilligers en stagiairs. De NMF onderschrijft bovendien de gedragscode van [Goede Doelen Nederland](#), de branchevereniging van goede doelen waar de NMF bij aangesloten is. Ook voor meldingen van onze samenwerkingspartners en achterban is een meldpunt ingericht. Iedereen die een misstand binnen de Natuur en Milieufederaties ziet of vermoedt, kan hiervan melding doen bij de bestuurssecretaris. Deze meldingen worden vertrouwelijk behandeld en indien nodig wordt een onderzoek ingesteld.

De directeur-bestuurder is verantwoordelijk voor het vaststellen en uitdragen van het integriteitsbeleid, voor het beperken van kwetsbaarheid van werkprocessen binnen de organisatie, voor het periodiek agenderen van het onderwerp en het zorgdragen voor naleving. Minimaal een keer per jaar wordt er met het team een integriteitsbijeenkomst georganiseerd waarbij cases behandeld worden of gesproken wordt over onderwerpen waar we in ons werk tegenaan lopen. Dit heeft in 2024 op 9 december plaatsgevonden, en ook bij het bespreken van de risicoanalyse in het teamoverleg van 16 september kwam integriteit aan de orde.

De bestuurssecretaris is verantwoordelijk voor het opstellen, actualiseren en evalueren van het beleid, het organiseren van activiteiten/trainingen op het gebied van integriteit en het verzorgen van registraties en rapportages over integriteit. In 2024 zijn voorbereidingen getroffen voor een evaluatie en update van het huidige integriteitsbeleid. Doel is de bestaande teksten te verduidelijken. Soms betekent dat een vereenvoudiging, soms juist een uitbreiding (bijvoorbeeld een nadere uitwerking van de meldregeling). De herziene teksten zullen in 2025 intern worden gedeeld en aan de website worden toegevoegd.

Klankbordgroep integriteit

In 2024 heeft de koepel het initiatief genomen een klankbordgroep integriteit samen te stellen, waarin medewerkers van een aantal verschillende federaties en de bestuurssecretaris van de koepel zitting hebben. Doel van de klankbordgroep is om de directeur-bestuurder en de federatieraad – gevraagd en ongevraagd – te adviseren hoe het bewustzijn over integriteit verder kan worden vergroot. Ook bekijkt de groep welke stappen gezet kunnen worden om te werken aan een aanspreekcultuur, waarin het onderwerp integriteit op een laagdrempelige manier besproken kan worden. De klankbordgroep zal begin 2025 voor het eerst bijeenkomen.

Integriteitsverklaring

De directeur-bestuurder en de leden van de raad van toezicht van de Natuur en Milieufederaties hebben allen een integriteitsverklaring ondertekend. De tekst van deze verklaring is als bijlage aan dit jaarverslag toegevoegd.

Vertrouwenspersonen en meldpunt

Aan het samenwerkingsverband van de NMF's (koepel en federaties) zijn 3 externe vertrouwenspersonen verbonden, met wie medewerkers contact op kunnen nemen. Een vertrouwenspersoon adviseert de medewerker en biedt desgewenst ondersteuning om te komen tot een oplossing van het probleem. Wanneer het niet lukt om tot een oplossing te komen, kan de medewerker (desgewenst met ondersteuning van de vertrouwenspersoon) een klacht indienen bij de klachtencommissie. Het protocol voor klachten en integriteitsmeldingen is opgenomen in het integriteitsbeleid dat iedere medewerker bij indiensttreding ontvangt.

Aan het begin van elk nieuwe jaar voert een van de externe vertrouwenspersonen een evaluatiegesprek met de directeur en 2 willekeurige medewerkers van de koepel. Aan de hand van dit gesprek stelt de vertrouwenspersoon een jaarverslag op dat besproken wordt. Zo willen we het beleid verder verbeteren en thema's signaleren die (extra) aandacht nodig hebben.

Er zijn in 2024 geen meldingen of klachten binnengekomen bij de externe vertrouwenspersonen, noch meldingen gedaan bij het meldpunt. Uit het jaarverslag van de vertrouwenspersoon komt naar voren dat de interne werkomgeving bij de koepel als prettig wordt ervaren, dat onderlinge verschillen er mogen zijn en dat collega's steun aan elkaar ervaren. De werkdruk kan bij vlagen erg hoog zijn, hetgeen impact kan hebben op de werksfeer, maar door het onderlinge vertrouwen blijven collega's in verbinding met elkaar. Die open houding maakt ook dat lastige zaken, zoals spanningen die eventueel kunnen optreden in het contact met externe partijen, bespreekbaar gemaakt kunnen worden. Ten slotte adviseert de vertrouwenspersoon om het team er bewust van te maken dat een vertrouwenspersoon ook benaderd kan worden om laagdrempelig te sparren en men niet hoeft te wachten tot een situatie als echt problematisch wordt ervaren.

2.6 MVO-beleid

Als organisatie werken wij aan belangrijke duurzaamheidsthema's. In het kader van het principe 'practice what you preach', dragen we dit ook uit in onze bedrijfsvoering. Enkele voorbeelden hiervan zijn de keuze voor de banken waar wij onze

financiële zaken regelen, circulaire inrichting van ons kantoorpand, vegetarische/plantaardige lunches bij bijeenkomsten en duurzame geschenken/bedankjes bij een afscheid of voor sprekers.

Het Friese veengebied de Hegewarren, waar we een pilot zijn gestart binnen het Groeifondsproject NL2120. Hiermee verkennen we de mogelijkheden van het 'nieuwe boeren' bij een hoger waterpeil.

2.7 Risicoparagraaf

De koepel streeft ernaar om risico's die gerelateerd zijn aan de samenwerking, bestuur en management, operationele zaken, financieel management, informatiemanagement, integriteit en juridische verantwoordelijkheden zo goed mogelijk te beheersen. Het gaat niet primair om het vermijden van risico's, maar om het herkennen en beheersen ervan. Door risico's te identificeren, kunnen tijdig passende acties ondernomen worden om schade te voorkomen of te beperken. Risicomanagement maakt integraal deel uit van de planning- en controlecyclus en van projectmanagement. Het is van toepassing op iedereen in de organisatie.

In 2024 is de nieuwe risicoanalyse door de raad van toezicht vastgesteld. Daarin zijn de volgende risico's als voornaamste risico's geïdentificeerd:

Risico's		Beheersmaatregelen:
1	Een relatief groot verloop en uitval onder personeel bij de federaties en/of koepel, met als gevolg het niet kunnen leveren van voldoende prestaties.	• Ontwikkelen van een gezamenlijk plan van aanpak met de 12 federaties op het vlak van strategisch personeelsmanagement, waarin de onderwerpen werkdruk, aansturing en mogelijk ook (uniformering van) arbeidsvoorwaarden een plek kunnen krijgen. • Goed opdrachtgeverschap vanuit de koepel en federaties gezamenlijk onderzoeken en bijsturen. • Uitvoering van een medewerkerstevredenheids-onderzoek.
2	Leveren van onvoldoende prestaties door individuele federaties of koepel, met als gevolg reputatieschade en/of verlies van financiering.	• Verder professionaliseren van het projectmanagement (PMC). • Sturen op impact en projecten, actiever nemen van maatregelen bij onvoldoende presteren dan voorheen. • Bouwen aan een aanspreekcultuur.
3	Ondermijning van de rechtstaat, met als mogelijke gevolgen: • Toegang rechter staat onder druk: natuur- en milieuorganisaties wordt de gang naar de rechtzaal mogelijk belemmerd of uiteindelijk wet- en regelgeving wordt in negatieve zin aangepast. • Toegang tot protest staat onder druk (inperken demonstratierecht). • Toegang tot financiering staat onder druk als gevolg van beleid en wetgeving met een negatieve impact, zoals giftenaftrek, kansspelbelasting en zo meer. • Polarisatie en fake news: hoe onze onderwerpen bespreekbaar en op agenda te houden?	• In nauwe samenwerking met de Groene11, Goede Doelen Nederland en andere maatschappelijke partners (van ANWB tot NOC/NSF) inzetten op het belang van een breed maatschappelijk middenveld en in samenhang hierop proactief acteren. Verschillende mensen vanuit de Groene11 zijn aangehaakt bij Goede Doelen Nederland om hier een strategie op te ontwikkelen.

(Vervolg risicoanalyse)

Risico's		Beheersmaatregelen:
4	Landelijke ontwikkelingen, zoals bezuinigingen bij Rijk, provincies en gemeenten, kunnen leiden tot minder financiering voor natuur- en milieuprojecten.	• Relatiebeheer met alle belangrijke stakeholders. • Verbreden inkomstenstroom.
5	Beleidsdoelen van het Rijk lopen steeds verder weg van de NMF-doelen, waardoor NMF doelen niet meer kan bereiken.	• Proactieve lobby. • Krachtige positionering met advies van framingspecialisten, waarin urgentie helder over het voetlicht komt. • Samenwerking Groene11.
6	Gevallen van grensoverschrijdend gedrag of integriteitsschendingen kunnen negatief afstralen op de NMF als geheel, en kunnen leiden tot verminderde werknemerstevredenheid en extra verloop en uitval. Dit maakt ons kwetsbaar richting fondsen en financiers, kan impact hebben op samenwerkingsprojecten of afstralen op alle federaties én op onze uitvoeringskracht en slagkracht.	• Het bestaande integriteitsbeleid verdiepen met een interne klankbordgroep bestaande uit medewerkers van diverse organisaties. • De vertrouwenspersonen zichtbaar houden in de organisatie. • Dagelijks werken aan cultuur waarin we elkaar aanspreken en feedback geven. • Ernaar streven dat alle federaties zich aansluiten bij de externe vertrouwenspersoon. • Een protocol opstellen met betrekking tot crisiscommunicatie. • Werken aan een gezamenlijk strategisch personeelsmanagement.

In 2024 is ten slotte ook een start gemaakt met een Risico-inventarisatie en -evaluatie (RI&E) specifiek gerelateerd aan de Arbowetgeving. In 2025 worden deze RI&E en bijbehorend plan van aanpak afgerond.

3. De financiële positie van de stichting

3.1 Staat van Baten en Lasten

Het financiële resultaat van 2024 komt uit op € 54.134 positief. Begroot was een resultaat van € 0. De projecten worden in principe budget-neutraal uitgevoerd. Een groter of kleiner volume heeft daardoor niet direct invloed op het resultaat. Een enkele keer kan het voorkomen dat een project een negatief resultaat heeft.

Aan de doelstellingen werd in totaal € 5.481.596 uitgegeven. Dat is 95,0% van het totaal van de

baten (in 2023 was dit 95,9%). Hiervan is 4,4% uitgegeven aan positionering en professionalisering. Aan het programma Klimaat & Energie is 47,7%, aan het programma Biodiversiteit 17,0% en aan het programma Circulaire samenleving 2,5% besteed. Aan de afzonderlijke provinciale federaties is 25,8% als bijdrage uitgekeerd voor hun eigen activiteiten en aan activiteiten van de stedelijke milieucentra is 2,6% besteed.

Tijdens de introductieweken in Zwolle kregen studenten een voorproefje van vrijwilligerswerk in het groene domein. Niet met een saai wervingsgesprek maar met leuke, laagdrempelige spellen die laten zien wat vrijwilligers allemaal doen. Het zorgde voor veel positieve reacties en nieuwe verbindingen.

3.2 Balans en beleid ten aanzien van reserves

In 2024 heeft de driejaarlijkse herijking van het reservebeleid plaatsgevonden. De nu volgende tekst betreft het herijkte beleid.

De reserves van de stichting bestaan uit een continuïteitsreserve, mogelijke bestemmingsreserves en een overige reserve. De stichting streeft naar het aanhouden van een zo klein mogelijk eigen vermogen, rekening houdend met onderstaande doelstellingen. Over de hoogte van de bestemmingsreserves besluit de directeur-bestuurder. Indien, na bepaling van de bestemmingsreserves, de continuïteitsreserve het gewenste niveau heeft bereikt, wordt een eventueel resterend positief resultaat toegevoegd aan de overige reserve. Deze overige reserve wordt in het daaropvolgende jaar bestemd, zodat het eigen vermogen zoveel mogelijk beperkt blijft tot een continuïteitsreserve om de continuïteit te waarborgen. De zorg voor continuïteit is te onderscheiden in:

- a. Waarborgen dat de kosten van de werkorganisatie voor minstens een half jaar gedragen kunnen worden bij (deels) wegvallende financiering.
- b. Opvangen van onvoorziene uitgaven.
- c. Opvangen van tegenvallers bij projecten (overschrijding van projectbegrotingen is uiteraard geen beleid).

Gestreefd wordt naar een continuïteitsreserve ter grootte van € 400.000.

De bestemmingsreserve betreffende de baten van de Nationale Postcode Loterij, die in het volgend jaar door de stichting ontvangen en besteed wordt, wordt met ingang de jaarrekening 2024 niet meer opgenomen.

De bestemmingsreserve projecten is bestemd om aflopende projectfinanciering te kunnen opvangen om projecten op die manier goed te kunnen afrekenen. Deze bestemmingsreserve bedraagt maximaal € 150.000.

Beleggingsbeleid

De NMF heeft het beleid om geen gelden te beleggen. Mocht op enig moment – na bespreking met de raad van toezicht – door de directeur-bestuurder worden besloten om te gaan beleggen, dan zal op dat moment een beleggingsbeleid worden opgesteld.

Foto: Mitch de Pon

De FMF organiseerde in 2024 voor de 8e keer Skjin Wetter, waarbij duizenden vrijwilligers in actie komen om zwerfval uit de Friese wateren te halen.

Bijlage 1

Integriteitsverklaring van de directeur-bestuurder en van de leden van de raad van toezicht van de stichting de Natuur en Milieufederaties

Bestuurders en toezichthouders zijn onafhankelijk en handelen integer. Zij zijn alert op belangenverstrengeling, vermijden ongewenste belangenverstrengeling en gaan op een transparante en zorgvuldige wijze om met het voorkomen van tegenstrijdige belangen. Zij onderschrijven het integriteitsbeleid en de bijbehorende gedragscodes van de Natuur en Milieufederaties.

“Bestuurders en toezichthouders kunnen meerdere belangen of functies hebben die elkaar raken. Dit kan voor organisaties nuttig en zelfs nodig zijn, bijvoorbeeld in het kader van de fondsenwerving door bestuurders of de netwerkfunctie van toezichthouders.”

“Ongewenste belangenverstrengeling moet worden voorkomen. Bijvoorbeeld als de belangen een zodanige invloed op elkaar hebben dat de onafhankelijkheid van een bestuurder of toezichthouder in het geding komt. Daardoor kan de organisatie worden beschadigd en vertrouwen en/of legitimiteit verliezen.”

“Tegenstrijdig belang is een zodanig direct of indirect persoonlijk belang van een bestuurder of toezichthouder dat deze niet meer in staat is om de belangen van de organisatie op een integere, objectieve en onbevooroordeelde wijze te behartigen.”

- Bestuurders en toezichthouders zorgen voor een cultuur van openheid en aanspreekbaarheid binnen de organisatie.
- Het bestuur en de raad van toezicht vergewissen zich van de onafhankelijkheid van hun leden. Bestuurders en toezichthouders hebben geen zakelijke of persoonlijke belangen of relaties met de organisatie anders dan als bestuurder of toezichthouder, tenzij anders schriftelijk is overeengekomen. Zij aanvaarden zonder voorafgaande goedkeuring van de raad van toezicht geen (neven)functies die gezien de aard of het tijdsbeslag raken aan hun functioneren.
- Bestuurders en toezichthouders laten het belang van de organisatie prevaleren boven eigen belangen en onthouden zich van persoonlijke bevoordeling.
- Bestuurders/toezichthouders melden elke vorm van (mogelijke) belangenverstrengeling en (potentieel) tegenstrijdig belang aan de voorzitter van de raad van toezicht en verschaffen hem daarover alle relevante informatie. De raad van toezicht besluit dan buiten de aanwezigheid van de betrokken toezichthouder(s) en/of bestuurder(s) of er sprake is van ongewenste belangenverstrengeling of tegenstrijdig belang en treft passende maatregelen. De raad van toezicht geeft hierover openheid binnen de organisatie en naar externe belanghebbenden.
- Als op basis van een melding geconstateerd wordt dat er sprake is van ongewenste belangenverstrengeling zorgt de betrokken bestuurder of toezichthouder ervoor dat deze belangenverstrengeling zo snel mogelijk wordt opgeheven. De raad van toezicht ziet hierop toe en neemt maatregelen wanneer de betrokken bestuurder of toezichthouder hierin nalatig is.

- Als er sprake is van tegenstrijdige belangen neemt de betrokken bestuurder of toezichthouder niet deel aan de voorbereiding, beraadslaging, besluitvorming en uitvoering van deze zaken.
- Besluiten tot het aangaan van transacties of relaties waarbij tegenstrijdige belangen van bestuurders of toezichthouders (kunnen) spelen, behoeven vooraf goedkeuring door de raad van toezicht. De raad van toezicht legt deze besluiten schriftelijk en met een motivering vast en rapporteert hierover in het jaarverslag.
- Alle bestuurders en toezichthouders voldoen aan de ANBI-integriteitseisen. Dit wil zeggen dat hij/zij niet veroordeeld mag zijn voor een misdrijf.

Bestuurder/toezichthouder verklaart hierbij alle verlangde gegevens te hebben verstrekt aan de Natuur en Milieufederaties en geen inlichtingen of gegevens te hebben achtergehouden of verzwegen die hij redelijkerwijze had behoren te verstrekken en waarvan bestuurder/toezichthouder wist of redelijkerwijze had moeten begrijpen dat zij voor de Natuur en Milieufederaties zo wezenlijk zijn dat indien die verzwegen feiten of gegevens bekend waren geweest bij de Natuur en Milieufederaties, geen benoeming tot bestuurder/toezichthouder zou hebben plaatsgevonden

Bijlage 2

Samenstelling van de raad van toezicht en het rooster van aftreden

Leden raad van toezicht

In 2024 bestond de raad van toezicht uit de volgende leden:

	Status ultimo 2024	In functie	Einde lopende termijn
Paquita Pérez Salgado	Afgetreden dd 28-5-2024		
Suzanne van der Pijll	Afgetreden dd 28-5-2024		
Han de Wit	Voorzitter raad van toezicht	1-1-2019	2026, niet hernoembaar
Aline te Linde	Lid raad van toezicht	2-4-2024	2026, hernoembaar
Brecht Janssen	Lid raad van toezicht	2-4-2024	2026, hernoembaar
Emmy Lammens	Lid raad van toezicht	2-4-2024	2028, hernoembaar
Antoon Kanis	Lid raad van toezicht	2-4-2024	2028, hernoembaar
Gertjan Endedijk	Lid raad van toezicht	28-5-2024	2028, niet hernoembaar

Voor raad van toezichtleden geldt een zittingstermijn van maximaal 4 jaar met een mogelijkheid om één keer hernoemd te worden. Aangezien 5 leden in het voorjaar van 2024 zijn aangetreden, is met een deel van hen een kortere eerste termijn afgesproken, zodat de opvolging te zijner tijd 'dakpansgewijs' zal verlopen en de continuïteit is gewaarborgd.

Samenstelling commissies

Eind 2024 bestond de auditcommissie uit Emmy Lammens, Antoon Kanis en Aline te Linde. De remuneratiecommissie bestond uit Brecht Janssen, Gertjan Endedijk en Han de Wit.

Bijlage 3

Hoofd- en nevenfuncties van directeur-bestuurder en de raad van toezicht

Directeur-bestuurder

Annie van de Pas	• Directeur-bestuurder Natuur en Milieufederaties • Voorzitter en lid dagelijks bestuur Groene11
------------------	--

Leden raad van toezicht

Paquita Perez Salgado	• Hoogleraar Milieu-natuurwetenschappen aan de Open Universiteit • Lid raad van toezicht NMF • Lid Het Groene Brein • Lid Comité van Uitzicht Discovery Museum Kerkrade
Suzanne van der Pijll	• Managing Partner bij Schuttelaar & Partners • Lid raad van toezicht Natuur en Milieufederaties • Bestuurslid Theater de Regentes • Bestuurslid Stichting Smart Food Alliance • Lid van de redactieraad van VMT
Han de Wit	• Senior strategy consultant bij TAUW Nederland • Voorzitter raad van toezicht NMF • Lid dagelijks bestuur RCT Gelderland • DB-lid Climate Campus
Emmy Lammens	• Chief Financial & Risk Officer (CFRO) bij Amdax • Lid raad van toezicht Natuur en Milieufederaties • Toezichthouder Stichting Koninklijke Defensiemusea • Eigenaar Lammens Management en Advies BV
Antoon Kanis	• Public Affairs Manager bij Prowind BV • Lid raad van toezicht Natuur en Milieufederaties • Zelfstandig adviseur bij Kanis Advies & Strategie
Aline te Linde	• Manager Sector Strategie en Innovatie bij Alliander • Lid raad van toezicht Natuur en Milieufederaties • Lid Raad van Advies Natuur en Milieufederatie Utrecht
Brecht Janssen	• Hoofd Strategie en Communicatie bij Nidos • Lid raad van toezicht Natuur en Milieufederaties • Bestuurslid landelijk bestuur D66 • Lid ledenraad NIMA
Gertjan Endedijk	• Lid raad van toezicht Natuur en Milieufederaties • Voorzitter Stichting Breda Cultureel • Bestuurslid Certificeringsorganisatie Bibliotheekwerk, Cultuur en Taal • Bestuurslid wijkenergiemaatschappij Thermo Bello Culemborg • Bestuurslid stadsboerderij Caetshage Culemborg • Secretaris Vereniging van Herenboerderijen

Vervolg op volgende pagina

Jaarrekening 2024

de natuur en
milieufederaties

4. Jaarrekening 2024

4.1 Balans per 31 december 2024

(Na verwerking resultaatbestemming)

		31 december 2024	31 december 2023
ACTIVA	Ref.	€	€
Kortlopende vorderingen en overlopende activa	1	723.171	706.791
Liquide middelen	2	2.893.011	3.243.122
Totaal activa		3.616.182	3.949.913
PASSIVA			
Reserves en fondsen			
Reserves:			
Continuïteitsreserve	3	400.000	400.000
Bestemmingsreserve	4	50.000	-
Overige reserves	5	90.124	85.990
		540.124	485.990
Kortlopende schulden	6	3.076.058	3.463.923
Totaal passiva		3.616.182	3.949.913

4.2 Staat van baten en lasten over 2024

		werkelijk 2024	begroting 2024	werkelijk 2023
BATEN	Ref.		€	€
Baten van loterijorganisaties	7	3.352.943	3.205.300	3.141.509
Baten van subsidies van overheden	8	2.288.524	2.005.500	1.704.386
Som van de geworven baten		5.641.467	5.210.800	4.845.895
Baten andere organisaties zonder winststreven	9	110.286	207.000	124.402
Baten verbonden organisaties	10	1.060	-	136
Baten voor de tegenprestatie voor de levering van diensten	11	15.025	65.000	27.713
Overige baten	12	4.004	-	735
Som der baten		5.771.842	5.482.800	4.998.881
LASTEN				
Besteed aan doelstellingen:				
Positionering en professionalisering	13	241.129	182.149	199.863
Klimaat en Energie	14	2.616.232	2.443.542	2.047.772
Biodiversiteit	15	931.641	927.118	863.880
Circulaire Samenleving	16	136.195	165.421	125.698
Bijdragen aan milieucentra	17	140.400	140.400	140.400
Bijdragen aan natuur- en milieufederaties	18	1.416.000	1.416.000	1.416.000
		5.481.596	5.274.630	4.793.613
Werving baten	19	-	-	-
Beheer en administratie	20	239.075	208.170	169.066
Som der lasten		5.720.671	5.482.800	4.962.679
Saldo financiële baten en lasten	21	2.963	-	1.415
Resultaat		54.134	-	37.617
Resultaat bestemming				
Toevoeging/onttrekking aan:				
Bestemmingsreserve		50.000	-	-
Overige reserves		4.134	-	37.617
		54.134	-	37.617

4.3 Kasstroomoverzicht 2024

	2024	2023
	€	€
Resultaat	54.134	37.617
Afschrijvingen	-	-
Mutatie bestemmingsreserve (buiten resultaatsbestemming)	-	-
Verandering in werkkapitaal:		
Mutatie vorderingen	16.380	391.197-
Mutatie kortlopende schulden	387.865-	1.087.505
Kasstroom uit operationele activiteiten	350.111-	733.925
Stand liquide middelen per 31 dec	2.893.011	3.243.122
Stand liquide middelen per 1 jan	3.243.122	2.509.197
	350.111-	733.925

Dit kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode

4.4 Grondslagen van waardering en resultaatbepaling

Algemeen

Stichting De Natuur en Milieufederaties is gevestigd te Utrecht, Arthur van Schendelstraat 600, 3511 MJ.

De stichting heeft ten doel:

- het versterken van het werk en de positie van de provinciale milieufederaties, hetgeen vorm krijgt middels samenwerking, het uitvoeren van gezamenlijke programma's en projecten, het uitwisselen van informatie en kennis, gezamenlijke belangenbehartiging en acquisitie;
- het verkrijgen en beheren van gelden om daarmee de activiteiten van de provinciale milieufederaties financieel te ondersteunen ten behoeve van het behartigen van de belangen van natuur, milieu en landschap.
- en voorts al hetgeen met één en ander rechtstreeks of zijdelings verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, alles in de meest ruime zin van het woord.

De stichting beoogt werkzaam te zijn als algemeen nut beogende instelling in de zin van artikel 5b van de Algemene wet inzake rijksbelastingen.

De stichting heeft geen winstoogmerk. De methoden ter verkrijging van middelen voor het bereiken van de doelstelling moeten efficiënt, effectief en behoorlijk zijn.

Inrichting jaarrekening

De jaarrekening is ingericht conform de Richtlijn Fondsenwervende Organisaties (RJ 650).

Stelselwijziging

De bestemmingsreserve betrof tot en met de jaarrekening 2023 de bijdrage van de Nationale Postcode Loterij die door de stichting, als beneficiënt van de Nationale Postcode Loterij, in het volgend jaar ontvangen en besteed werd. Per einde boekjaar werd voor het te ontvangen

bedrag een vordering en een bestemmingsreserve op de balans opgenomen. Met ingang van het boekjaar 2024 wordt deze vordering en bestemmingsreserve niet meer opgenomen. Dit is een stelselwijziging ten opzichte van de jaarrekening 2023. Om inzicht te geven in de effecten van de stelselwijziging wordt het resultaat en het vermogen van het voorgaande boekjaar volgens het nieuwe stelsel vermeld. Tevens zijn de vergelijkende cijfers op deze beide posten aangepast wat de vergelijkbaarheid ten goede komt.

Grondslagen voor waardering

Vaste activa

De vaste activa worden gewaardeerd tegen aanschafprijs onder aftrek van een lineaire afschrijving.

Overige activa en passiva

Overige activa en passiva worden gewaardeerd op nominale waarde.

Grondslagen van resultaatbepaling

Het resultaat wordt bepaald als verschil tussen de baten beschikbaar voor doelstelling en de bestedingen over het jaar. De baten worden verantwoord in het jaar waar deze betrekking op hebben. Voorzover de baten gebruikt worden voor de (mede)financiering van projecten worden zij verantwoord in de verslagperiode waarin de projectkosten worden gemaakt. Niet bestede projectgelden worden op de balans geactiveerd als nog te besteden projectgelden. De kosten worden toegerekend aan de verslagperiode waarop zij betrekking hebben.

4.5 Toelichting op de balans per 31 december 2024

	31 december 2024	31 december 2023
ACTIVA	€	€
1. Kortlopende vorderingen en overlopende activa		
Loterijgelden Nationale Postcode Loterij (1)	-	-
Leningen	-	20.000
Debiteuren	11.981	2.646
Nog te ontvangen bedragen (2)	419.679	322.760
Vooruit betaalde bedragen federaties (3)	243.798	339.199
Overige vooruitbetaalde bedragen	47.713	22.186
	723.171	706.791

(1) Tot en met boekjaar 2023 werd per einde van het jaar een vordering opgenomen op de Nationale Postcode Loterij. Het bedrag betrof in het jaarverslag 2023 € 2.250.000. Vanaf heden wordt dit niet meer gedaan. Dit betreft een stelselwijziging t.o.v. het jaarverslag 2023.

(2) Van de post "nog te ontvangen bedragen" heeft € 406.508 betrekking op diverse nog te ontvangen subsidies en overige bijdragen ten behoeve van projecten.

(3) Ten behoeve van de uitvoering van projecten worden er aan de federaties voorschotten betaald. Het saldo betreft hier het totaal van de saldi van de federaties waarbij er per balans datum sprake is van een debet saldo.

2. Liquide middelen		
Zakelijke rekeningen	187.556	340.267
Zakelijke spaarrekeningen	2.705.455	2.902.855
	2.893.011	3.243.122

Deze bedragen zijn direct opeisbaar.

(Vervolg Toelichting op de balans per 31 december 2024)

Reserves

De reserves van de stichting bestaan uit een continuïteitsreserve, mogelijke bestemmingsreserves en een overige reserve. De stichting streeft naar het aanhouden van een zo klein mogelijk eigen vermogen, rekening houdend met onderstaande doelstellingen. Over de hoogte van de bestemmingsreserves besluit de directeur-bestuurder. Indien, na bepaling van de bestemmingsreserves, de continuïteitsreserve het gewenste niveau heeft bereikt, wordt een eventueel resterend positief resultaat toegevoegd aan de overige reserve. Deze overige reserve wordt in het daaropvolgende jaar bestemd, zodat het eigen vermogen zoveel mogelijk beperkt blijft tot een continuïteitsreserve om de continuïteit te waarborgen. De zorg voor continuïteit is te onderscheiden in:

- Waarborgen dat de kosten van de werkorganisatie voor minstens een half jaar gedragen kunnen worden bij (deels) wegvallende financiering.
- Opvangen van onvoorziene uitgaven.
- Opvangen van tegenvallers bij projecten (overschrijding van projectbegrotingen is uiteraard geen beleid).

Gestreefd wordt naar een continuïteitsreserve ter grootte van € 400.000.

De bestemmingsreserve projecten is bestemd om aflopende projectfinanciering te kunnen opvangen om projecten op die manier goed te kunnen afhechten. Deze bestemmingsreserve bedraagt maximaal € 150.000.

De mutaties in de reserves kunnen als volgt worden toegelicht:

	31 december 2024	31 december 2023
PASSIVA	€	€
3. Continuïteitsreserve		
Stand per 1 januari		
Stelselwijziging	400.000	400.000
Mutatie boekjaar (n.a.v. resultaatverdeling)	-	-
Stand per 31 december	400.000	400.000
4. Bestemmingsreserve		
Stand per 1 januari	-	2.250.000
Stelselwijziging	-	2.250.000-
Mutatie boekjaar (n.a.v. resultaatverdeling)	50.000	-
Stand per 31 december	50.000	-
5. Overige reserves		
Stand per 1 januari	85.990	48.373
Mutatie boekjaar (n.a.v. resultaatverdeling)	4.134	37.617
Stand per 31 december	90.124	85.990

Het saldo per 31 december 2024 van € 50.000 betreft de bestemmingsreserve Projecten.

(Vervolg Toelichting op de balans per 31 december 2024)

	31 december 2024	31 december 2023
PASSIVA	€	€
6. Kortlopende schulden		
Crediteuren (1)	363.077	33.786
Belastingen en premies sociale verzekering	30.460	10.363
Reservering vakantiegeld	23.894	17.343
Pensioenpremies	20.000	11.985
Te betalen omzetbelasting	-	3.612
Nog te besteden gelden Nationale Postcode Loterij projecten (2)	1.549.427	2.637.313
Nog te besteden projectgeldten uit jaarlijkse bijdrage van de Nationale Postcode Loterij	32.581	47.638
Nog te besteden projectgeldten overig (3)	843.567	524.214
Openstaande bedragen federaties (4)	154.989	118.133
Verplichting verlofdagen	17.237	17.691
Overige nog te betalen bedragen	40.826	41.845
	3.076.058	3.463.923

(1) Van het openstaande bedrag aan Crediteuren betreft € 319.446 diverse posten aan de federaties.

(2) Het betreft hier een bedrag van € 1.320.819 voor het project Boer & Buur met Natuur, € 183.831 voor het project Energietuinen, € 9.676 voor project Plan Boom en € 35.100 ten behoeve van de stedelijke milieucentra.

(3) De hier vermelde bedragen betreffen ontvangen gelden in 2024 of eerder en waarvan de realisatie in 2025 of later plaats vindt.

(4) Het saldo betreft hier het totaal van de saldi van de federaties waarbij er per balansdatum sprake is van een credit saldo. De verplichting tot betaling, ten behoeve van de uitvoering van projecten, aan deze federaties overtreft de betaalde voorschotten.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

De Natuur en Milieufederaties heeft een huurovereenkomst met de Natuur en Milieufederatie Utrecht (NMU) waarbij jaarlijks de huurperiode met een jaar verlengd kan worden. De NMU berekent de huurlasten door o.b.v. de verhouding van de personele bezetting. Voor 2025 wordt uitgegaan van een bedrag van € 40.000.

4.6 Toelichting op de staat van baten en lasten over 2024

	werkelijk 2024	begroot 2024	werkelijk 2023
	€	€	€
7. Baten van Loterijorganisaties			
Baten Nationale Postcode Loterij:			
Jaarlijkse bijdrage	2.250.000	2.250.000	2.250.000
NPL gelden uit nog te besteden projectgelden	15.057	-	8.855-
Bijdrage voor project Energietuinen	303.083	260.000	222.299
Bijdrage voor project Plan Boom	201.777	150.000	476.610
Bijdrage voor project Boer en Buur	477.726	440.000	201.455
Bijdrage voor stedelijke milieucentra	105.300	105.300	-
	3.352.943	3.205.300	3.141.509

Tussen de Nationale Postcode Loterij en stichting De Natuur en Milieufederaties is een overeenkomst gesloten, welke loopt tot en met 31 december 2025, waarin bepaald is dat stichting De Natuur en Milieufederaties als beneficiënt zal delen in de opbrengst van de loterij. Deze baten lopen tot en met het boekjaar 2026.

Naast de reguliere bijdrage, op grond van de overeenkomst, van de Nationale Postcode Loterij wordt deze post aangevuld met baten uit voorgaande jaren als dekking van de kosten die in het boekjaar zijn gemaakt voor de verschillende samenwerkingsprojecten en verminderd met het deel van de bijdrage die in een volgend jaar als dekking wordt verantwoord. Dit op grond van de systematiek dat een bijdrage volledig Individueel toepasselijk bezoldigingsmaximum wordt opgenomen in het jaar van toekenning waarbij voor het niet bestede deel een post wordt verantwoord. In 2024 bedroeg de mutatie € 13.538.

Voor het project Energietuinen heeft de Nationale Postcode Loterij een bedrag beschikbaar gesteld van € 1.650.000. Het project is in 2019 gestart en heeft een looptijd van 5 jaar. In 2024 is € 303.083 besteed.

Voor het project Plan Boom heeft de Nationale Postcode Loterij een bedrag beschikbaar gesteld van € 2.250.000. Het project is in 2020 gestart en heeft een looptijd van 4 jaar. In 2024 is hiervan € 201.777 besteed.

Voor het project Boer & Buur met Natuur heeft de Nationale Postcode Loterij een bedrag beschikbaar gesteld van € 2.000.000. Het project is in 2023 gestart en heeft een looptijd van 4 jaar. In 2024 is hiervan € 477.726 besteed.

Voor de stedelijke milieucentra heeft de Nationale Postcode Loterij een bedrag beschikbaar gesteld van € 140.400. Hiervan is in 2024 € 105.300 besteed.

(Vervolg Toelichting op de staat van baten en lasten over 2024)

	werkelijk 2024	begroot 2024	werkelijk 2023
	€	€	€
8. Baten van subsidies van overheden			
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	1.904.366	1.703.000	1.641.902
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat	129.725	210.000	13.965
Ministerie van Klimaat en Groene Groei	128.370	12.500	48.519
Rijksdienst voor Ondernemend Nederland	126.063	-	-
Niet gespecificeerd	-	80.000	-
	2.288.524	2.005.500	1.704.386

Het vermelde bedrag van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties betreft subsidie voor het Programma Participatiecoalitie. Penvoerder van dit project is de stichting HIER klimaatbureau. Deze gelden zijn door de 12 provinciale organisaties en de koepel gebruikt om ondersteuningsprogramma's te bieden in het kader van het Klimaatakkoord op de terreinen van regionale energie strategieën en aardgasvrije wijken.

Door het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat is vanuit het groeifonds voor het project NL2120 subsidie toegekend voor een periode van 10 jaar tot en met 2033. Voor de periode tot en met 2028 bedraagt de toekenning € 1.092.328. Het bedrag voor de periode na 2028 wordt definitief toegekend na evaluatie. In 2024 is € 129.725 besteed.

Het ministerie van Klimaat en Groene Groei heeft een subsidie beschikbaar gesteld van € 80.000 voor het Loket Energie en Natuur. In 2024 is hiervan € 22.250 besteed. Daarnaast heeft het ministerie subsidie beschikbaar gesteld voor het project "Onderzoek en rolneming populatieversterking NIEWHOL". Dit project is in 2024 uitgevoerd en de verantwoorde subsidie bedraagt € 106.120.

Door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland is een subsidie toegekend voor het project "Natuurinclusief beleid voor wind- en zonneparken op land" van € 291.000. Hiervan is in 2024 € 126.063 besteed.

	werkelijk 2024	begroot 2024	werkelijk 2023
	€	€	€
9. Baten van andere organisaties zonder winststreven			
Vogelbescherming Nederland	66.175	42.000	48.290
Het Cultuurfonds	20.000	-	18.764
Wereld Natuur Fonds	7.130	-	33.080
Gieskes-Stijbis Fonds	16.981	-	-
Fachagentur Nachachsende Rohstoffe	-	-	9.306
European Climate Foundation	-	-	3.918
niet gespecificeerd	-	165.000	11.044
	110.286	207.000	124.402

Ten behoeve van het project "Groene Bondgenoten" wordt een bijdrage van de Vogelbescherming Nederland ontvangen. Het Cultuurfonds heeft geld beschikbaar gesteld voor het project "Nacht van de Nacht". Het Wereld Natuur Fonds heeft gelden beschikbaar gesteld ten behoeve van de projecten "Ambassadeurs Klimaatbuffers" en "Natuurkracht". Voor het project Netwerk Groene Boeren heeft het Gieskes-Stijbis Fonds een bijdrage toegezegd van € 555.000. Hiervan is in 2024 € 16.981 besteed.

(Vervolg Toelichting op de staat van baten en lasten over 2024)

	werkelijk 2024	begroot 2024	werkelijk 2023
	€	€	€
10. Baten verbonden organisaties			
Friese Milieu Federatie	1.060	-	136
	1.060	-	136

Het betreft hier cofinanciering voor het project NL2120.

11. Baten als tegenprestatie voor de levering van diensten			
Rijkswaterstaat	15.000	-	18.987
Verkoop boompakketten Plan Boom	25	-	3.576
Tennet	-	-	5.150
niet gespecificeerd	-	65.000	-
	15.025	65.000	27.713

Voor Rijkswaterstaat is in 2024 de opdracht "Lokale circulaire ambtelijke netwerken" uitgevoerd.

12. Overige baten			
Giften	4.004	-	735
	4.004	-	735

21. Saldo financiële baten en lasten			
Ontvangen rente	3.481	-	1.846
Betaalde rente	-	-	10-
Bankkosten	518-	-	421-
	2.963	-	1.415

4.7 Verantwoording WNT en Regeling beloning directeurs van goede doelenorganisaties

Verantwoording WNT

De WNT is van toepassing op de Natuur en Milieufederaties. Het voor de Natuur en Milieufederaties toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2024

€ 233.000,-, dit betreft het algemene WNT-maximum.

Bezoldiging topfunctionarissen

Leidinggevende topfunctionarissen met dienstbetrekking en leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking vanaf de 13^e maand van de functievervulling

Leidinggevende topfunctionarissen met dienstbetrekking en leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking vanaf de 13^e maand van de functievervulling inclusief degenen die op grond van hun voormalige functie nog 4 jaar als topfunctionaris worden aangemerkt.

	2024	2023
	€	€
Functiegegevens	Directeur-bestuurder	Directeur-bestuurder
Aanvang en eindfunctievervulling in 2024	01/01 t/m 31/12	01/01 t/m 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	0,95	0,95
Dienstbetrekking?	Ja	Ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	95.025	86.980
Beloningen betaalbaar op termijn	14.744	13.115
Subtotaal	109.769	100.095
Individueel toepasselijk bezoldigingsmaximum	233.000	223.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.
Bezoldiging	109.769	100.095
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.

Topfunctionarissen met een totale bezoldiging van € 2.100 of minder.

Topfunctionarissen inclusief degenen die op grond van hun voormalige functie nog 4 jaar als topfunctionaris worden aangemerkt met een totale bezoldiging van € 2.100 of minder

Gegevens 2024	
Naam Topfunctionaris	functie
S.G.M. van der Pijl	Lid Raad van Toezicht
F. Perez-Salgado	Lid Raad van Toezicht
J.C.M. de Wit	Lid Raad van Toezicht
A.H. te Linde	Lid Raad van Toezicht
A. Kanis	Lid Raad van Toezicht
B.E. Janssen	Lid Raad van Toezicht
E.M. Lammens	Lid Raad van Toezicht
G.J. Endedijk	Lid Raad van Toezicht

Gegevens 2023	
Naam Topfunctionaris	functie
S.G.M. van der Pijl	Lid Raad van Toezicht
F. Perez-Salgado	Lid Raad van Toezicht
J.C.M. de Wit	Lid Raad van Toezicht
J. Leentvaar	Lid Raad van Toezicht
C.A.M. Stap	Lid Raad van Toezicht

Verantwoording Regeling beloning directeuren van goede doelenorganisaties

Bezoldiging directie J. van de Pas

De Raad van Toezicht heeft het bezoldigingsbeleid, de hoogte van de directiebeloning en de hoogte van andere bezoldigingscomponenten vastgesteld. Het beleid wordt periodiek geactualiseerd.

Bij de bepaling van het bezoldigingsbeleid en de vaststelling van de beloning volgt De Natuur en Milieufederaties de Regeling beloning directeuren van goede doelenorganisaties (zie www.goededoelennederland.nl).

De regeling geeft aan de hand van zwaarte-criteria een maximumnorm voor het jaarinkomen. De weging van de situatie bij de Natuur en Milieufederatie vond plaats door de Raad van Toezicht. Dit leidde tot een zgn. BSD-score van 380 punten

met een maximaal jaarinkomen van € 129.292 (1 fte, 12 maanden, functiegroep G) en van € 122.487 voor 0,95 fte.

De voor de toetsing, aan de geldende maxima, relevante werkelijke jaarinkomen van de directie bedroeg in 2024: € 95.025,- Deze beloning bleef binnen de geldende maxima.

Het jaarinkomen, de belaste vergoedingen/bijtellingsen, de werkgeversbijdrage pensioen en overige beloningen op termijn bleven voor J. van de Pas met een bedrag van € 109.769,- binnen het in de regeling opgenomen maximum bedrag van € 151.884,- De belaste vergoedingen/bijtellingsen, de werkgeversbijdrage pensioen en de overige beloningen op termijn stonden bovendien in een redelijke verhouding tot het jaarinkomen.

De Natuur en Milieufederaties volgt bij haar beloningsbeleid de CAO Bos en Natuur, ondernemingsdeel De Landschappen.

Bezoldiging directie	
Naam	J. van de Pas
Functie	Directeur-bestuurder

	2024
	€
Naam	J. van de Pas
Functie	Directeur-bestuurder
Duur dienstverband	onbepaald
uren	36
parttime percentage	95%
periode	1/1-31/12

Bezoldiging	
Loon/salaris	88.169
Vakantiegeld	6.857
Eindejaarsuitkering	-
Belastbare onkostenvergoedingen	-
Variabel jaarinkomen	-
Totaal jaarinkomen	95.025
Belastbare vergoedingen / bijtellingen	-
Pensioenlasten (werkgeversdeel)	14.744
Overige beloningen op termijn	-
Uitkeringen beëindiging dienstverband	-
Totaal overige lasten en vergoedingen	14.744
Totaal bezoldiging 2024	109.769

	Bezoldiging 2023
Periode: 1-1-2023 / 31-12-2023	-
Omvang dienstverband in fte: 0,95	-
Totaal bezoldiging 2023	100.095

Er zijn aan de directie geen leningen, voorschotten of garanties verstrekt.

Bezoldiging Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht ontvangt voor haar inzet geen bezoldiging.

4.8 Specificatie en verdeling kosten naar bestemming

	Doelstelling								Totaal 2024	Begroot 2024	Werkelijk 2023
	13 Positionering en Professio- nalisering	14 Klimaat en Energie	15 Biodiversiteit	16 Circulaire Samenleving	17 Bijdragen milieu- centra	18 Bijdragen milieu- federaties	19 Werving baten	20 Beheer en administratie			
Bijdrage aan milieucentra	-	-	-	-	140.400	-	-	-	140.400	140.000	140.400
Bijdrage aan milieufederaties	-	-	-	-	-	1.416.000	-	-	1.416.000	1.416.000	1.416.000
Personeelskosten	114.652	306.452	205.284	66.791	-	-	-	199.748	892.926	824.000	630.787
Huisvestingskosten	4.957	13.250	8.876	2.888	-	-	-	8.637	38.608	30.000	25.512
Bureaunkosten	2.350	6.281	4.207	1.369	-	-	-	4.094	18.300	14.000	9.747
Accountantskosten	-	-	-	-	-	-	-	13.100	13.100	11.000	11.172
Overige organisatiekosten	3.267	-	-	-	-	-	-	-	3.267	3.500	3.032
Kosten rvt en Federatieraad	-	-	-	-	-	-	-	13.497	13.497	22.000	43.667
Samenwerking milieufederaties	74.194	-	-	-	-	-	-	-	74.194	55.000	77.224
Communicatiekosten	20.967	-	-	-	-	-	-	-	20.967	28.000	27.076
Overige samenwerkingskosten	20.742	3.266	-	-	-	-	-	-	24.008	76.275	19.599
Materiële projectkosten	-	2.286.983	713.274	65.147	-	-	-	-	3.065.404	2.863.025	2.558.463
	241.129	2.616.232	931.641	136.195	140.400	1.416.000	-	239.075	5.720.671	5.482.800	4.962.679

Specificatie materiële projectkosten:

Deze bedragen zijn inclusief de personele inzet van de provinciale natuur- en milieufederaties.

	werkelijk 2024	werkelijk 2023
	€	€
Doelstelling Positionering en professionalisering		
Gezamenlijke intranet en websites	-	7.500
	-	7.500
Doelstelling Klimaat en Energie		
Participatiecoalitie	1.904.366	1.655.737
Energietuinen	323.083	222.299
NL2120 1)	137.114	14.625
NP RES natuurinclusief	126.064	-
NIEWHOL	106.120	-
Programma Klimaat en Energie	84.669	71.710
Loket Energie en Natuur	22.250	34.555
Ambassadeurs Klimaatbuffers	800	23.600
Nacht van de Nacht 2)	-	34.937
Ecologische netinpassing	-	5.150
af: inzet koepel NMF (i.v.m. dubbeltelling)	417.483-	370.431-
	2.286.983	1.692.182
Doelstelling Biodiversiteit		
Boer en Buur met Natuur	477.726	201.455
Plan Boom	202.762	499.400
Programma Biodiversiteit	84.908	80.834
Nacht van de Nacht 2)	78.267	-
Groene Bondgenoten	66.175	48.290
Netwerk Groene Boeren	16.981	-
Good Food Club	-	20.000
Juridische procedures stikstof	-	20.000
af: inzet koepel NMF (i.v.m. dubbeltelling)	213.545-	94.550-
	713.274	775.429

(Vervolg Specificatie materiële projectkosten)

	werkelijk 2024	werkelijk 2023
	€	€
Doelstelling Circulaire Samenleving		
Programma Circulaire Samenleving	70.047	69.355
Lokale Circularie ambtelijke netwerken	15.000	-
Nieuwsbrieven CE in de regio	-	18.095
Bouwen voor de toekomst	-	10.000
All things bio	-	9.306
Monitoring wasbare luiers	-	903
af: inzet koepel NMF (i.v.m. dubbeltelling)	19.900-	20.725-
	65.147	86.934

- 1) De totale kosten van het project NL2120 bedroegen in 2024 € 165.280. Het deel dat door federaties is uitgevoerd en ook via federaties is gefinancierd is niet deze jaarrekening opgenomen. Het project Natuurkracht maakt onderdeel uit van NL2120.
- 2) Het project Nacht van de Nacht is vanaf 2024 ondergebracht onder de doelstelling Biodiversiteit, voorheen onder doelstelling Klimaat en Energie.

De uitgaven van de Stichting zijn te verdelen over zes categorieën doelstellingen, namelijk:

- Positionering en professionalisering
- Klimaat en Energie
- Biodiversiteit
- Circulaire Samenleving
- Bijdragen aan milieucentra
- Bijdragen aan milieufederaties

De toerekening van de uitvoeringskosten aan de doelstellingen vindt plaats op basis van werkelijk gemaakte kosten. De personele kosten worden toegerekend aan de doelstellingen op basis van de urenregistratie. Ook de verdeling van de huisvestingskosten en bureaunkosten zijn daaraan gerelateerd.

Het financiële resultaat van 2024 komt uit op € 54.134 positief. Begroot was een resultaat van € 0. De projecten worden in principe budgetneutraal uitgevoerd. Een groter of kleiner volume heeft daardoor niet direct invloed op het resultaat. Een enkele keer kan het voorkomen dat een project een resultaat heeft.

In paragraaf 2.4 van het jaarverslag staat de structuur van de organisatie beschreven. Ook wordt daar een overzicht gegeven van het team van de stichting per eind 2024. In 2024 had de stichting gemiddeld 7,1 fte personeel in dienst. Daarnaast zijn er functionarissen ingehuurd t.b.v. het uitvoeren van bepaalde taken.

Besteding aan de doelstelling

	2024	2023
Doelbestedingspercentage van de baten		
Bestedingen aan de doelstellingen	5.481.596	4.793.613
Som der baten	5.770.782	4.998.881
Som der lasten	5.720.671	4.962.679
Bestedingen aan de doelstellingen / som der baten:	95,0%	95,9%
Bestedingen aan de doelstellingen / som der lasten:	95,8%	96,6%
Fondsenwervingspercentage		
Kosten eigen fondsenwerving / baten eigen fondsenwerving:*	0,0%	0,0%
Percentage beheer en administratie		
Kosten beheer en administratie	239.075	169.066
Som der lasten	5.720.671	4.962.679
Kosten beheer en administratie / som der lasten:	4,2%	3,4%

* Stichting De Natuur en Milieufederaties is geen fondsenwervende instelling, maar kansspelbegunstigde. De stichting doet in het algemeen geen beroep op de publieke offervaardigheid.

5. Overige gegevens

5.1 Vaststelling en goedkeuring jaarrekening

De jaarrekening 2024 is door het bestuur vastgesteld en door de Raad van Toezicht goedgekeurd op 19 juni 2025.

5.2 Statutaire bepaling resultaatbestemming

In de statuten van de stichting zijn geen bepalingen opgenomen omtrent de bestemming van het resultaat.

5.3 Resultaatbestemming

Het bestuur stelt de resultaatbestemming vast overeenkomstig de resultaatverdeling zoals opgenomen in de staat van baten en lasten.

5.4 Gebeurtenissen na balansdatum

Er hebben zich na balansdatum geen gebeurtenissen voorgedaan die hier vermeld dienen te worden.

5.5 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Deel 1/3

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: de raad van toezicht en het bestuur van
Stichting De Natuur en Milieufederaties te Utrecht

A. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2024

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2024 van Stichting De Natuur en Milieufederaties te Utrecht gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting De Natuur en Milieufederaties per 31 december 2024 en van het resultaat over 2024 in overeenstemming met de Richtlijn voor de jaarverslaggeving 650 'Fondsenwervende organisaties' en de bepalingen van en krachtens de Wet normering topinkomens (WNT).

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2024;
2. de staat van baten en lasten over 2024; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en de Regeling Controleprotocol WNT 2024 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting De Natuur en Milieufederaties zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de controle of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag, in overeenstemming met RJ 650 'Fondsenwervende organisaties'.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het Bestuur en de Raad van Toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ 650 'Fondsenwervende organisaties' en de bepalingen van en krachtens de WNT. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de onderneming in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening. De Raad van Toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, de Regeling Controleprotocol WNT 2024, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;

- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een onderneming haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de met governance belaste personen onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Drachten, 19 juni 2025
De Jong AFM B.V.

Origineel getekend J.D. de Jong AA

Stichting De Natuur en Milieufederaties

Arthur van Schendelstraat 600

3511 MJ Utrecht

www.natuurenmilieufederaties.nl

Samen voor mooie en
duurzame provincies

